

# 40 let MLADIKA

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

časopis - julij 1996 L. 4000  
mensile - luglio 1996

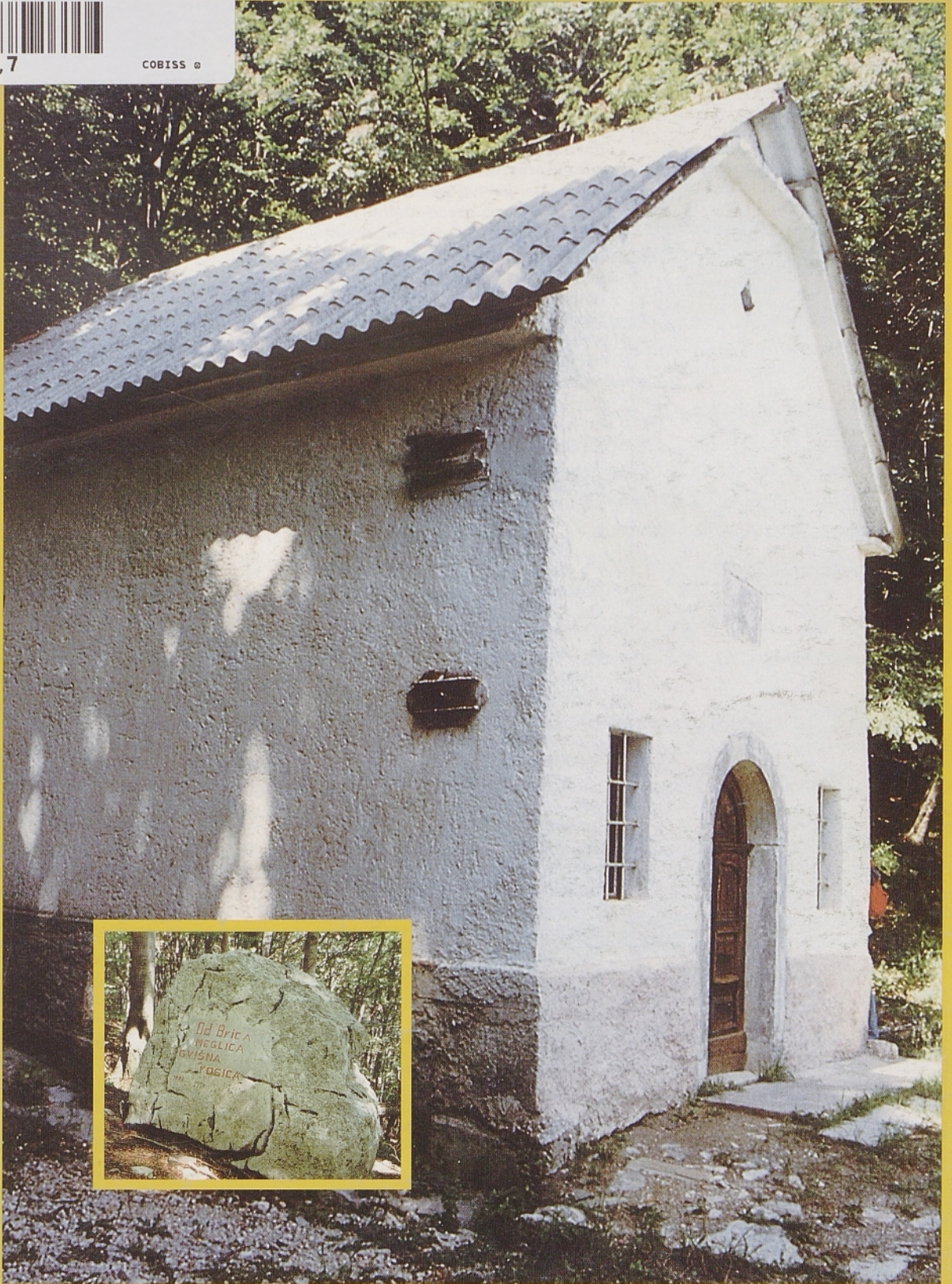
7-96

117 986 1996



01871,7

COBISS ©



## KAZALO

Dragi prijatelji, na počitnice! . . .	121
Bruna Pertot:	
Bela samonikla kumara . . .	122
Mogoče vas bo zanimalo	
zvedeti, da . . . . .	123
Dušan Jakomin: Mož s kanjelo . . .	124
Pod črto . . . . .	125
Zora Tavčar: Slovenci za danes:	
dr. Karel Bonutti . . . . .	126
Saša Martelanc:	
Pozdrav msgr. Vinku Žaklju . . .	136
Zlatomašnik g. Stanko Zorko . . .	137
Anton Komotar: Slovenec	
v zaporih ulice Tasso . . . . .	141
Vladimir Kos: Pesmi . . . . .	143
Antena . . . . .	144
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Alojz Re-	
bula) . . . . .	150
Ocene: <b>Razstave:</b> Marc Cha-	
gall; Vesna Benedetič; Kultur-	
ni most med Avstralijo in Slo-	
venijo (Magda Jevnikar) . . . . .	151

Na Platnicah: Pisma; Čuk na  
Obelisku; Za smeh

Prilogi: RAST 105-96

Zunanja oprema:  
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3  
tel. 040/370846 - fax 040/633307  
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA  
Reg. na sodišču v Trstu št. 193



Član USPI  
(Zveze italijanskega  
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane  
4.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-  
lijo 35.000 lir; nakazati na poštni  
tekoči račun 14470348 – Mladika -  
Trst. Letna naročnina za Slovenijo  
35.000 lir ali enakovreden znesek v  
drugih valutah. Druge države 40.000  
lir (ali enakovreden znesek v tuji  
valuti), po letalski pošti 50.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart", Trst, Drevored D'Annunzio 27/E  
tel. 040/772151



## KAKO NAJ SE SLOVENCİ ZDRUŽUJEMO

Gledal sem televizijsko oddajo Pri nas doma, v kateri so nastopili nekateri naši javni delavci in politiki. Ne skrivam svojih simpatij do nastopov Marija Maverja in Martina Breclja. Zastopala sta slovenska stališča, medtem ko so vsi drugi (levičarji) zastopali predvsem svoje strankanske interese. Prizadela me je predvsem izjava deželnega svetovalca Miloša Budina, da se "Slovenci ne moremo združevati na narodnostni osnovi" (mislim, da je izjavil prav tako). Sprašujem se, na kakšni osnovi naj se Slovenci združujemo, če ne na narodnostni. Ta izjava mi je tudi odprla oči: zdaj razumem, zakaj do voljenega slovenskega predstavništva v zamejstvu verjetno ne bo nikoli prišlo in zakaj je bil tak hrup proti anketi, ki jo je s tem v zvezi naredila stranka Slovenske skupnosti. Na taki osnovi, kot nam jo predlagajo bivši komunisti in drugi, ki zagovarjajo vključevanje v italijanske stranke, gotovo ne more priti do skupnega slovenskega predstavništva. Na kakšni osnovi naj se namreč osnuje tako predstavništvo, če ne na narodnostni.

S.R

## NACISTI ALI NACIFAŠISTI?

Če se ne motim, so 10 talcev na Proseku obesili pripadniki nemške policijske enote, torej "nacisti".

Tiste po Sloveniji ali pri nas, ki so jih umorile italijanske vojaške ali policijske enote, so umorili "fašisti". Če bi pripadniki italijanskih in nemških enot skupno umorili, kakor se je menda zgodilo v Rižarni, potem lahko govorimo o "nacifašistih".

Ta izraz se pa uporablja tudi v drugačnem smislu. Po ustanovitvi "fasci italiani di combattimento" 23. marca 1919, socialnega gibanja z izrazito nacionalistično usmeritvijo, se je to gibanje razširilo kot oljni madež po vsej Ev-

ropi. V tem smislu mislim, da je izjava gospoda Finija, po kateri naj bi bil Mussolini najboljši evropski politik tega stoletja, pravilna.

To gibanje je prevzelo ime "fašizem" iz "fasci di combattimento" in je imelo v Italiji po besedah Mussolinija "una formidabile primogenitura ideale". Italijanski fašizem je torej postal vzor za različna fašistična gibanja po celi Evropi (razen v Sovjetski zvezi), z razliko, da je v drugih evropskih državah fašistično gibanje prevzelo druga imena. V Nemčiji, kjer je imelo največji uspeh, se je imenoval "nacizem" ali "nacionalsocializem", v Španiji "falange" in tako dalje do švicarskega "frontizma".

Beseda nacifašizem je zame dvo-umna: ali pomeni nemški fašizem ali simbiozo italijanskega in nemškega fašizma. Če bi ista RAI v poročilih omenjala tudi fašistovske pokole pri nas, bi verjetno uporabila izraz "fašisti". Se pa to dogaja?

Lep pozdrav

Peter Merku

## ZANIMANJE SAMO ZA KRONIKO

Bojan Brezigar je v uvodniku Primorskega dnevnika 30. junija letos razkladal čudne teze o tem, kako ni lastništvo Primorskega dnevnika prav nič pomembno in da je to problem, ki prav nikogar ne zanima. Prav tako kot nikogar - trdi prepričano Brezigar -, prav nikogar ne zanima politika. Vsi berejo v dnevniku predvsem kroniko, zato je problem okoli lastništva in politične teže pri Primorskem dnevniku popolnoma umetno postavljen. Res čudna stališča gospoda Bojana Brezigarja. Komu so le pravzaprav taka razmišljanja namenjena: SKGZju, da se odpove lastništvu, ali SSOju da se za lastništvo ne bo več potegoval? To je pozabil Bojan Brezigar pojasniti. Škoda. Morda nam bo to pojasnil v kakem drugem uvodniku Primorskega dnevnika.

I.Z.

**SLIKA NA PLATNICI: Ali poznamo slovensko pokrajino? Glej nagradno vprašanje na zadnji strani platnic! (foto Maver)**

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Marko Tavčar, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Albert Miklavc, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja in člani uredniškega odbora.

# Dragi prijatelji, na počitnice!

Drage bralke in dragi bralci!

Ta številka Mladike prihaja na vaše domove, ko odhajate ali ste morda že na počitnicah. Želimo vam lepe, sončne počitnice. Ob morju ali v hribih, na potovanju ali doma – kjerkoli si lahko napolnite baterije za čas, ki prihaja in bo poln skrbi, problemov, dogodkov.

Tudi mi, ki ustvarjamo to zadnjo številko pred avgustovsko pripeko, če bo letos sploh prišla, se pripravljamo na kratek oddih. Toda naše pričakovanje zasluženega dopusta ni brezskrbno: preveč je problemov, ki se zgrinjajo nad nas, da bi se brezskrbno odpravljali kamorkoli.

Kamorkoli se ozremo, naletimo na težave, na nerazumevanja. Pred padcem berlinskega zidu in razkrojem komunizma nismo verjeli, da bomo to doživeli. Ko je do tega prišlo, smo vzhičeni mislili, da nikoli več ne bo težav. In ko smo z demokracijo dobili še slovensko samostojno državo, smo mislili, da je zgodovinski dan dopolnjen. Po prazniku, ki smo ga doživeli leta '91, je prišla streznitev. Življenje je boj, demokracija zahteva vsakdanji boj in prepričevanje. Nič nam ne bo podarjeno. Delati bo treba kot prej.

Pri Mladiki in v vseh naših ustanovah smo se tega zavedali. Zato smo delali, kot smo bili vajeni od prej: nesebično in navdušeno.

Po petih letih od zgodovinskih sprememb na Slovenskem pripravljamo Drago 96. V tisku je zbornik lanske Drage. Mladi pripravljajo svojo Drago mladih. Z istim elanom, z isto skrbjo kot pred mnogimi leti, ko so nas oblastniki in njihovi oprodi sumljivo gledali in opazovali.

Danes nas ne opazujejo. Nobeni oblasti se ne zdimo nevarni. Skoraj bi lahko rekli, da nismo zanimivi. Pa vendar.

Molk. Ta molk je včasih zgovoren, ta nas potrjuje, da ni še vse v popolni normalnosti. Ne gre samo za Drago. Gre za naše delovanje sploh.

Na primer molk medijev ob odkritju spominske plošče zaslužnemu Jožetu Peterlinu in to kljub prisotnosti treh slovenskih ministrov. In neizpolnjena obljuba slovenskega kulturnega in javnega delavca o prisotnosti na predstavitvi Valvazorja v italijanskem prevodu.

Na seji pokrajinskega vodstva SKGZ v Trstu je padla težka izjava: Mladika laže. Gospod, ki je to izjavil, naj bi napisal pismo, članek, naj bi poslal popravek. Radi bi ga objavili. Toda ne. V javnosti molk. Govorice so samo v zaprtih krogih: za prepričevanje svojih.

Tako nas torej v teh predpočitniških in za nekatere že počitniških dneh tarejo dileme in skrbi nad neko deklarirano kulturnostjo in poštenostjo. O vsem pa še vedno odloča politika. Kultura, poštenost, iskanje – to je za reveže. Kdor si je zgodovinsko opomogel, si je pač opomogel. To je treba upoštevati in varovati (če je treba, tudi s finančnimi injekcijami in klevetami). Revanšizma in novih krivic nočemo. Pa z bogom.

In prijetne počitnice vam želimo.



# Bela samonikla kumara

*Bruna Pertot*

Prišla je teta na obisk in obredla posestvo navzdol in počez, od meje do meje in pozdravila in ocenila vsako bilko, vsako rastlinico, vsak popek posebej.

“Pa ste rekli, da letos ne bo kumar, ker da je bilo mrzlo in blatno,” je prikorakala nazaj.

“Saj jih zares ne bo,” smo se gledali z iskrenim obžalovanjem, da bo vrt in mi z njim, prikrajšan za to blagoslovljeno plazeče se živo bitje z rumenimi cvetki, ki iz krpe zemlje zbira snovi ter jih preceja v žlahtne sokove in ki daruje svoje pa čeprav samo vegetativno življenje, da z njim hrani tvoje in moje življenje. Seveda. Česar nisi vsejal, tega ne boš obiral, ne boš žel.

“Kaj pa je tole? Če to ni kumara, potem jaz nisem jaz,” je teta potegnila dlani izza bokov in na njih je ležala neverjetno lepa, neverjetno dišeča in zares nena-  
vadna kumara.

Lepo, da nam jo je prinesla, kumaro! Pa še kakšno! Hvala! In še enkrat hvala! Ne, ne, nič hvala - je ni prinesla ona, še malo ne. Obrala jo je v naši, prav naši in ne kakšni drugi živi meji.

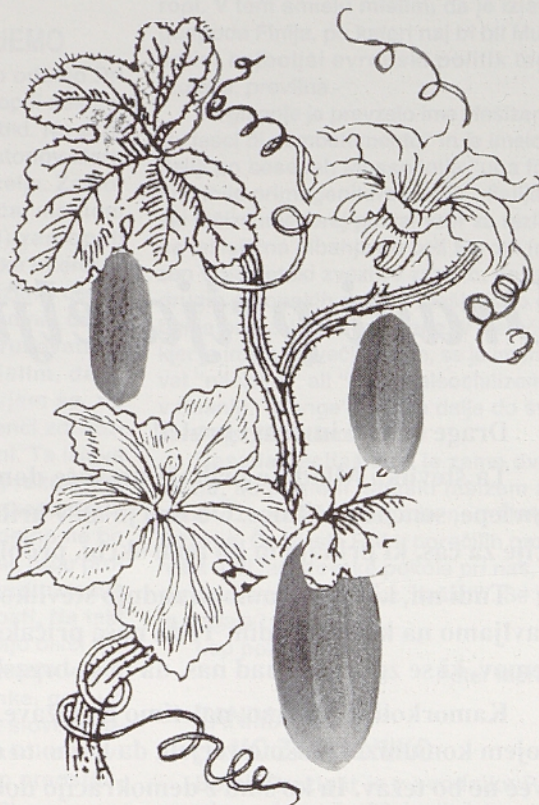
Zardeli in v zadregi smo s odpravili tja, kamor je vodila teta, čez zide in zidke, prav tja, kjer je rastlo nekakšno čudo, nekakšno drevesce, pokrito s hrapavimi peterlobatimi listi, polno bingljajočih sadežev, velikih in malih, skorajda belih, povsem podobnih kumari. Naravno, kumara je lahko podobna samo sama sebi in ničemur drugemu, še svojim številnim sorodnicam dinji in lubenici ne.

Udarila sem se po levem licu, da bi se prepričala, da ne sanjam. Nato še po desnem. Nisem sanjala.

Seme je pognalo v temi razpadajočega listja, postalo rastlinica in rastlina ter se pognalo gor po starem in okleščinem jesenu in nato rodilo: na, človek, vzemi in jej od mene - slava soncu in življenju! Kaj ni rečeno, da se življenje hrani le z življenjem in je kot kača, ki je svoj lastni rep, zato da ne umre?

Vsak letni čas ima za vrtnarja presenečenje v svojem zelenem žepu, veliko ali malo. Najpogosteje se zgodi, da se v srce najbolj čuvane in ljubljene rastline zaje seme zloveščega plevela ali da se ti v preprogo mladega radiča prikrade večini nepoznana in po krivici pozabljena konoplja. Presenečen v naravi ni ne konca ne kraja.

Beremo v Svetem pismu o pticah, ki da ne sejejo in da ne žanjejo. Jaz pa pravim: sejejo, sejejo in še kako!



Vsa presenečenja prinašajo v vrtove one in nihče drug kot one in njih prijatelj in zaveznik veter. Nič, kar vseje človek ni tako kleno in radoživo kot te samonikle samosevke.

Bela kumara. Morda je sestradana smrdokavra na svoji poti iz Madagaskarja pozobala seme, ker ni našla mrčesa in nam prinesla to predstavnico bučnic, kumaro, ki se kakor vse druge rastline ponaša tudi z latin-skim imenom, “*kukumis sativus*.”

Ta tropska popenjavka, ki je menda Indijanka po rodu, je srečna, če najde kje ob sebi oporo, da se je lahko oprime z viticami in listi in se ji ni treba plaziti po blatu s svojimi sočnimi praskajočimi vejami, kjer se v soncu prižigajo, v mraku pa ugašajo moški in ženski cvetovi. Ljubi toploto. Kdo je ne? Ljubi tudi vodo. Dnevno je popije velike količine. Če je nima, prične hirati in kmalu izhira. Če jo zaloti prehladna pomladanska noč, dobi pljučnico in izdihne. Z ničemer ji ne moremo pomagati.

Če pa gre vse po sreči, oh! Sadeži so nabrekli od brezbarvne rastlinske krvi, polne vitaminov in rudninskih snovi: natrija, kalcija, fosforja, žvepla; manjka ji edinole ruda en-em to je ruda neminljive mladosti; kljub tej pomanjkljivosti je osvežujoča, iz telesa briše strupe in odvečne doze adrenalina, ki smo si ga nakopičili z jezo, živčnostjo in hitenjem. Še najbolj skromna

kumara je pravi akumulator sončne energije. Kaj šele takale velika in sočna in bela s kakšno redko žabje zeleno liso vzdolž trebuha, kaj šele ta, ki je ni bilo treba ne okopavati in ne zalivati, niti ščititi pred bibami, polži in ušmi!

Bila je darilo izpod samega neba. O tem ni bilo najmanjšega dvoma. Pokusili smo jo, da ne bi bila grenka, saj bi pomenilo, da vsebuje veliko količino kukurbitacina, ki je škodljiv, v večjih količinah celo strupen, kar se kumari kaj rado primeri. Pa ni bila grenka: cedi-la se je sladko osvežujoče in je ob vsesplošnem navdušenju romala v skledo, neolupljena in samo lepo oprana zaradi drobnih trnčkov in ker človek nikoli ne ve, čemu je bilo kaj izpostavljeno.

Neolupljena pa je lahko samo mlada kumara, lažja je; tudi stiskati in odcejati je ne smemo: bil bi velik greh in zapravljanje dragocene tekočine.

Tako slučajno odkrita v graji, je postala kraljica večera, lepo zrezana med listke radiča in solate, paradižnika in zelja, zribanega korenja in zelene, paprike in čebule, lističev česna, kreše in rukvice, pehtrana in borage... Joj, kakšna družčina s tisto zagozdo domačega kruha in peščico mariniranih sardonov!

V vodnjaku se je hladil vrč, pritrjen na vrv, s črnim vinom, v katerem so se namakale belomesnate breskve, tiste vinogradniške, ki se spustijo od kosti in pustijo rdečo sredino.

To so bile večerje iz domače tradicije in domače kuhinje, ko recepti še niso do onemoglosti polnili revij in o hladilniku smo sicer vedeli, da nekje obstaja, a je bil daleč kot luna.

Z leti se je tudi kumara hotela izpremeniti. Na trg prihaja le temno zelena, o starih sortah niti duha niti sluha. Kaj pa na mizo? Včasih hoče biti zrezana na dolge in tanke rezine, približno kakor repa in zelje, brez semena in oblita z jabolčnim kisom, gorčico, kislo smetano, drobnjakom, poprom in česnom za okus. Pa tudi kuhana s krompirjem in kislo smetano, vse lepo pomešano z domišljijo, ki je v kuhinji nikakor ne sme biti niti premalo, še manj pa preveč.

Kaj pa bela kumara? Nikoli več se ni vrnila. Lovili smo in lovili, da bi ujeli eno samo seme. Nič.

“Bele kumare? Dajte, no!” se me je nataknjeno ogledal prodajalec v semenarni. “Kdo je že slišal kaj takega!” Priletan mož ob meni se je smehljaj in gledal daleč skozi zid: “Kako da ne, kako da ne,” ga je popravil. “Veste, imeli smo jih pred mnogimi leti, a so izginile. Take so morale biti tiste, po katerih je vzdihoval izvoljeni narod v puščavi, godrnjal čez Gospoda in objoval kumare, ki jih je užival v Egiptu.” Nasmehnila sva se.

Bele zlate kumare pa ni več in tudi tete ne, in ne vodnjaka, ki so ga nespametno zasuli. Samo mokro in deževno poletje se ne postara, ne umre. Polno življenjske sile se potepa po zemlji in vesolju in nas po božji uvidevnosti obiše, ko ga je najmanj treba.

## V slovenska obzorja in čez...

### Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da je Zgodovinski arhiv v Celju izdal kot svojo prvo študijo delo Milka Mikole *Sodni procesi na Celjskem 1944-1951* s podrobno kritično obdelavo dogajanja v partizanski in socialistični justici tistih let (z osebnim kazalom)...
- da je Krekova banka zaznamovala v zadnjem času velik vzpon, saj je l. 1993 zaposlovala 32 ljudi, zdaj jih že 120, do konca leta naj bi imela 154 zaposlenih...
- da so v Ronkah objavili razpis nagrade za prevode slovenskih del v italijanščino in da je letos, na prvem razpisu, dobil nagrado za prozni prevod Ezio Martin za prevod Pahorjeve *Nekropole*, za pesniški prevod pa Jolka Milič za prevod *Botticellija* Iva Svetine...
- da bodo letos avgusta začeli graditi v Ptujju nov most čez Dravo...
- da so se zadnji čas po slovenskih rekah zelo razmnožili kormorani, in to na veliko nejevoljo ribičev, ker se te velike ptice hranijo samo z ribami...
- da je uprava grupacije nemškega Volkswagna sporočila, da bo poslej avtomobile, namenjene v Sredozemlje in na Daljni vzhod, izvažala preko luke Koper, ki je pripravila cenovno veliko privlačnejšo ponudbo od Italijanov, kar seveda pomeni veliko razočaranje za Trst...
- da so doslej najmočnejše orožje slovenske vojske havbice 155 in da so jih predstavili na vojaški paradi 25. junija...
- da je bilo med zadnjo vojno samo na Poljskem 940 delovnih taborišč za Žide...
- da je Marko Simic, avtor knjige *Po poteh soške fronte*, ki je izšla pri Mladinski knjigi, pregledal kar 14.000 dokumentarnih posnetkov, preden je knjigo napisal...
- da je med revolucijo dala mala občina Šentjernej na Dolenjskem 1000 domobrancev...
- da so bili danes znani publicisti Mojca Drčar-Murko (*Delo*), Danilo Slivnik (*Mag*) in Milan Meden (*2000*) člani Centralnega komiteta Zveze komunistov Slovenije...
- da Jehove priče, se pravi jehovci, načrtujejo velik kongres v Bukarešti, kamor naj bi se zbralo 40.000 pripadnikov te ločine, a da temu odločno nasprotuje romunska pravoslavna Cerkev...

# Mož s kanjelo

Dušan Jakomin

Istrske zgodbe so včasih tragične, drugič komične. Naša pa je tragikomična. Ima opravka s smrtjo in s potegavščino.

Ne vem, v kateri čas naj jo postavim; poletje ali jesen, zagotovo pa se ni zgodila pozimi.

Zgodilo pa se je, ker mi jo je pripovedoval neki mož od Bošteranov.

V Lopar se je neke noči prikradla smrt s svojo koso in vzela s seboj staro ženo. Nihče se ne spomni, kako ji je bilo ime, le to pomnijo, da je bila zelo debela.

Domači so seveda takoj začeli pripravljati vse za pogreb. Najprej so pomislili na banko in kdo bi jo napravil. Nihče drug kot Dreja Dobrinja, po domače Dušić. Poslali so mu tole sporočilo:

“Imamu smert v hiše. Nan beš napravu anu liepo banku za našu mater?”

Dreja je imel, po pravici povedano, tudi veliko drugega dela, toda je vse takoj pustil in šel naravnost na dvorišče pred svojo hišo.

Zakaj?

Ja, zakaj. Mož je hotel naročilo opraviti vestno in natančno, za kar je potreboval mero. Ni imel metra, zato je šel v postižje in gledal, gledal, gledal.

“Ta bo prav.”

Izbral je lepo, najbolj ravno kanjelo, kar jih je imel na razpolago.

Takoj se je odpravil v vas. Stanoval je, kot se po pripovedovanju zdi, na robu vasi. Niti jopiča ni vzel s seboj. S kanjelo v roki je samozavestno stopal po cesti, kot vedno, kadar so ga poklicali za tako opravilo. Ni bil namreč edini v vasi, ki je skrbel za leseni kapot.

“Tudi tokrat bodo vaščani videli, kakšno banko bo naredil. Še guspūt jo bo gledal.”

Stopil je v hišo, kjer je bila mrtva žena, vzel lepo z glave baretu, jo dal pod pazduho in prijazno pozdravil.

“Dueber dan, Buh dej. Suen te.”

V kuhinji je bilo več ljudi. Nekaj žensk v črnem je v kotu jokalo, moški so sedeli pri mizi, pili in razgonali. Mrlič je bil zgoraj v sobi.

“Je gori?” je vprašal Dušić.

“Ja,” je odvrnil gospodar.

Dušić je s svojo votlo palico šel v gornjo sobo. Stopnice so bile ozke in nerodne, zato je pazil, da bi se

kanjela ne zlomila. Spoštljivo se je približal mrtvi ženi, ki je že oblečena ležala na postelji. V roke so ji domači položili mašno knjigo in rožni venec, okoli obraza je imela zavezan bel prtīč, da so usta ostala zaprta. Mož je bil tako zatopljen v svoje delo, da niti lemīna in dveh gorečih sveč s črnim lesenim križem ni opazil.

Položil je kanjelo podolgota na mrliča in označil dolžino.

Iz žepa je potegnil kos škartoca in majhen škrbast svinčnik ter si počasi zapisal širino, ki jo je ocenil kar na oko. Bil je mojster in je vedel, kako se take reči delajo. Štiri špane bondante je bila širina.

Ko je vse opravil, se je vrnil v kuhinjo in se tam ustavil, čeprav bi bil najraje takoj odšel domov. Gospodar ga je povabil na kozarec vina:

“Dreja, se bueš vseu in spiu en gleš z name.”

“Ben, ćemo ses, a.”

Pređen je sedel, je pogledal po kuhinji in poiskal primeren kot. K zidu je prislonil svojo kanjelo in sedel k moškim tako, da je kotu kazal hrbet.

Je pil in razonal tudi on.

V kuhinji je bil tudi Boškərić. Tega so vsi poznali. Bil je povsod, kjer se je kaj dogajalo in vedno pripravljen kakšno nasmoditi.

Tudi danes, ko je bil v hiši mrlič, ni manjkal.

Gledal je Dušića in kanjelo, kanjelo in Dušića in takoj se mu je zasvetilo.

Pogledal je še druge in počasi lezel proti kotu h kanjeli tako, da ni nihče opazil.

“Čake nu malo, ti je buen napalu,” si je mislil Boškərić in po strani pogledal Dušića.

“Ben, ma ka’ ga je primlu!”

V trenutku, ko ga nihče ni gledal, je pazljivo, da ne bi štrknilo, odlomil košček kanjele.

Odlomljen kos je skrīl v žep in se vrnil v družbo, kot da se ni nič zgodilo.

Naš Dreja je čez čas vstal, se zahvalil, vzel, nič hudega sluteč, svojo kanjelo in se odpravil proti domu.

“Boh,” je pozdravil.

“Ben, glede naredet prev,” je pristavil gospodar.

“Ne se bat, kume.”

Nazaj grede je Dušić sam pri sebi mislil na denar, ki ga bo dobil za opravljeno delo, in kaj si bo kupil.

Vino mu je vtilo nekoliko več samozavesti, zato je zdaj po vasi stopal še bolj zravnano. Doma se je takoj lotil dela.

Žagal je in pilil, oblal in vsake toliko preverjal dolžino posameznih desk.

“Ja, vse gre po meri,” si je zagotavljal.

Kose je natančno spravil skupaj, pobarval les in z žeblički pripel na pokrov križ iz lepenke ter okraske ob robu. Še prah je skrbno obrisal.

“Banka je lepa,” si je rekel, “ljudje bodo še naročali.” Od ponosa ni vedel, kaj bi.

Imel je voziček, ker je vedno hotel sam peljati izdelek do hiše. Ni se zanašal na druge, ki ne pazijo in vedno kaj okrušijo.

Prišel je v hišo, kjer je ležala pokojnica. Spodnji del banke je nesel na pod sam in ga postavil zraven postelje. Sosed pa je prinesel pokrov. S pomočjo domačih so prijeli mrtvo ženo, da bi jo položili v banko.

In kaj se je zgodilo?

Ja, kaj. Mrtva žena ni šla v banko.

Kako to?

Banka je bila... prekratka.

“Ma kaku, per hudiča, suen pur meru prav, ku zmerun,” se je jezil Dušić.

Poskušali so na vse načine, a ni šlo. Ženska ni in ni hotela v banko. Zraven je bil tudi Boškarić, ki tega trenutka za nič na svetu ni hotel zamuditi. Bližala se je ura pogreba, iz malega zvonika je že tenko zazvonilo.

“Kmalu bo tu župnik iz Truskula in ljudje. Ma kakšne me tokajo,” si je pravil gospodar.

Ma kakšna sramota!

Ni preostalo drugega, kot da so mrtvo ženo položili v krsto, kakor so pač mogli, jo pokrili s prekratkim pokrovom in jo na žalost in... sramoto - ni šlo drugače - zvezali z vrvjo..., da bi ne padla ven.

Tako so jo štirje možje počasi in previdno spravili iz hiše. Pogrebci so gledali in gledali... na pol odprto banko, prevezano z vrvjo. Nekateri bolj zadaj so se na skrivoma smejali.

Naš Dreja pa se ni smejal.

“Ma kaku, par vruga.” Nikoli se ni zgodilo, da bi pogrešil mere.

Kakšna sramota!

Ma kaku!

Kako se je to zgodilo pa zdaj veš ti, ki si prebral to štorjo.

kanjela = trst

banka = krsta

leseni kapot = krsta

škartoc = škrnicel

štiri špane = ena špana je premjer od palca do mezinca na roki odraslega človeka

bondante = dobre mere

ražonat = modrovat

štorja = pripoved

## pod črto

### O dobri volji... in zguljeni plošči

V množici polemičnih zapisov, intervjujev in raznoraznih mnenj v zvezi z življenjem naše manjšine, ki prepogostoma zastrupljajo odnose med nami, prevladujejo taki, ki več ali manj obvezno ponavljajo že znano razlago o preteklosti (ki da s svojim enoumjem vse pojasni, opraviči in odvezuje) zabeljeno z neresnicami o sedanosti in z nejasnimi in pavšalnimi obtožbami o revanšizmu. Pojavljajo pa se tudi spravljujejša stališča. Pred kratkim je eno celo doživelo čast uvodnega mesta na našem dnevniku. Dokaj konstruktivne misli s pogledom naprej, lahko bi jih označili tudi kot ponujeno roko, ki je ne gre zavračati... škoda, da

se vendarle spušča tudi na banaliziranje razlogov nasprotnika in jih označuje kot revanšistične. Revanš nad čim neki? Katero gibanje je pokopala zgodovina? Ali hočejo krivice in privilegiji v narekovajih tudi prispevati dialogu?

Komentatorjeve misli pa lahko vendarle označimo za spodbudne, čeprav zaplavajo pred nami kot poziv za boljše odnose, ki so nujno potrebni za uspešnejše reševanje manjšinskih problemov, toda ostanejo lebdeče v zraku. V takem stanju pa so bolj malo koristne in imajo bolj estetski kot konkretni učinek, v smislu pač imejmo se radi! Tu in zdaj pa so, nasprotno potrebni

stvarni koraki, ki naj omogočijo, da bi skupno začeli stvari premikati z mrtve točke. Problemov, ki zadevajo manjšino, je namreč vse preveč, da bi jim dodajali še tiste, ki izvirajo iz naše takoimeno bogate ideološke in politične razčlenjenosti. Ta razčlenjenost je za nekatere naše kroge postala že sama po sebi vrednota, medtem ko se za njo dejansko skriva dosti bolj banalna razbitost in neenotnost.

Kljub vsemu pa iz omenjenega uvodnika izhaja pristna skrb za ohranjanje in razvijanje naše skupnosti. Če bo to prišlo do izraza tudi na drugih ravneh, bo ob vsestranski pripravljenosti na kompromise zares mogoče združiti sile za oblikovanje skupne manjšinske politike do vlad v Rimu in Ljubljani.

## Slovenci za danes

### Zdomstvo - Emigracija

**Dr. Karel Bonutti, častni konzul RS države OHIO, ZDA, ekonomist in univerzitetni profesor v Clevelandu**

Z dr. Bonuttijem, tem našim slovensko-ameriškim nikoli uradno pooblaščenim, a že desetletja dejanskim kulturnim ambasadorjem, sem imela že prej nekaj stikov, tako je bilo dovolj zavrteti telefon Trst-Cleveland in se priporočiti za intervju, od katerega sem si obetala pri tem zanimivem selfmade manu in narodnjaku, katerega komunikativni značaj in razpoložljivost sem poznala, da nas lahko obogati s koščkom slovenske novodobne zgodovine. Saj jo je navsezadnje hkra-ti trpeče sodoživljal, obenem pa mu je - ob njegovi podjetnosti in pogumu - tudi odprla vrata "v veliki svet". Po faksu so romala vprašanja, toliko izzivalna in izčrpna, da so našega sogovornika spodbodla k zares izčrpnemu intervjuju, ki bo za marsikoga naravnost presenetljiv, saj se nam skozenj razkriva ne le njegova življenjska zgodba, ampak kar usoda neke generacije. Če dodam še, da so med njegovimi življenjskimi postajami tudi Vipavska, Gorica in Trst, bo ta del pripovedi za nas na Primorskem še posebej zanimiv. Nazadnje je posegla vmes še sreča, da je dr. Bonutti prišel za kratek skok na Goriško (investicije) s tremi sinovi (skupno ima šest otrok) in sem se mogla z njim tudi osebno pogovoriti. In čeprav me je pooblastil, da intervju poljubno sčrtam, mi je bilo tega žal. V primeru, da se bo uredniku zdel predolg, ga bo morda eno tretjino odložil za naslednjo številko!

Gospodu konzulu se na tem mestu ponovno zahvalim, da mi je posvetil toliko časa in truda. Mislim, da bo bralce - kakor mene - pretresla in obenem navdala s ponosom ta panoramska slika iz življenja naših izseljencev, saj dr. Bonutti vedno vpleta svojo osebno usodo v življenje slovenske skupnosti pred vojno, med vojno in po njej, vse do današnjih dni.

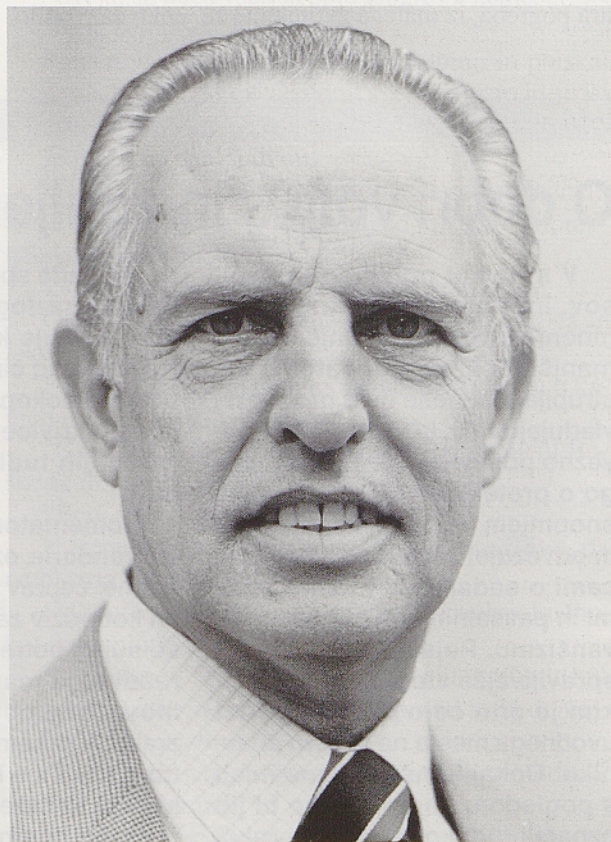
Zora Tavčar

Cenjeni gospod konzul, najino znanstvo je pravzaprav že kar utrjeno, čeprav sva se videla menda samo enkrat, bilo je v Gradežu o priliki predavanja znanega patra Turola. Od tedaj pa sva bila povezana že večkrat po telefonu, saj ste mi pomagali organizirati najprej turnejo našega Tržaškega okteta po ZDA, pozneje pa, lani, našega tržaškega Slovenskega stalnega gledališča v Ameriki; nekatere člane ste celo gostili na lastnem domu. Tako ste torej, še predno ste postali častni konzul, že bili za slovenske rojake iz domovine in zdomstva kulturni ataše na svojo pest. Sicer pa ste že tudi v prejšnji državi Jugoslaviji imeli živahne stike z domovino, saj ste večkrat predavali na ljubljanski univerzi, kolikor se spominjam, pa morda še kje. Sicer pa naj takoj zadostim svoji radovednosti. Najprej me seveda zanima ime Bonutti. Je pristno italijansko - ali gre za kakšno prekrstitev v času fašizma? - Kje ste bili rojeni, kdo so bili Vaši starši in odkod rod Vašega očeta in Vaše matere. In kje ste preživel prvo mladost?

Priimek ni italijanski, ampak furlanski, kot so vsa imena, ki se končajo na "-utti" ali "-nin": Nanutti, Cantarutti ali Tinonin, Camparin.

Bonutti ali Bonut izhaja iz latinskega Bonus. Kot Vam je znano, so Furlani potomci Langobardov, ki so se naselili okrog sedanjega Vidma - Udine, med Trstom, Benetkami in Alpami - Carnia, in so se sčasoma pokristjanili in polatinili.

Priimek Bonutti izvira iz naselbine Gonars (kjer je bilo med drugo svetovno vojno zloglasno taborišče za Slo-



Dr. Karel Bonutti.





*Konzul na svojem sedežu. Zada je slika slikarja Peruška.*

vence). Stari oče je bil skrbnik furlanskih grofov Del Mestre, ki so za časa stare Avstrije imeli v lasti posestva od Vipavske pa vse do Banjaluke. Ker je bilo za deda težko prestopati mejo iz Italije v avstrijske dežele, se je za stalno preselil v Bukovico, kjer je grof posedoval opekarne. Tako je moj oče zrasel v slovenski naselbini, integriral se je v slovensko življenje in poročil domačinko Marijo Lovec iz Bukovice. Imela sta 10 otrok. Dva sta se jima rodila pred prvo svetovno vojno. Ker je stari oče ohranil italijansko državljanstvo, je bila družina izgnana v Italijo, ko se je začela prva svetovna vojna.

Med prvo svetovno vojno je bil oče premeščen v Neapelj, kamor je prišla tudi ostala družina. V Neaplju so mu dali nadzorstvo nad nekaj tisoč avstrijskimi ujetniki. Bil je zelo priljubljen in je celo vozil ujetnike (brez incidenta) na izlete po Neapeljskem zalivu brez straž, pa ni nobeden ušel.

Po prvi svetovni vojni se je družina vrnila v Bukovico, kjer je oče nadaljeval z oskrbovanjem grofove opekarne, dokler ni opekarne uničila povodenj reke Vipave. Takrat je oče odprl gostilno, ki je postala središče vaškega življenja. Četudi je naselbina oddaljena le nekaj kilometrov od Gorice, je bila 100% slovenska in zavedna. Po Vipavski dolini je vladal močen odpor proti fašizmu. Tudi oče je bil njegov del, saj se mu je posrečilo rešiti veliko število rojakov iz klešč zapor. Oče je bil tudi odlični baritonist. Zastavil je lastno premoženje za posojilo pri gradnji župnijske cerkve. Bil je tudi predsednik župnijske posojilnice v Biljah. Otroci smo vsi zrasli v slovenskem okolju in smo ostali veliki narodnjaki tudi za časa najhujšega fašističnega pritiska. Starši so nas vzgajali v slovenskem duhu, doma smo govorili samo slovensko.

V takšnem okolju sem se rodil 1928. leta.

**Kje ste opravili srednjo šolo? Ste imeli kake danes znane sošolce ali odlične profesorje? Ste delovali tudi v kakšnem športnem ali kulturnem društvu? In pozneje, univerzitetni študij? Kje? Katera stroka?**

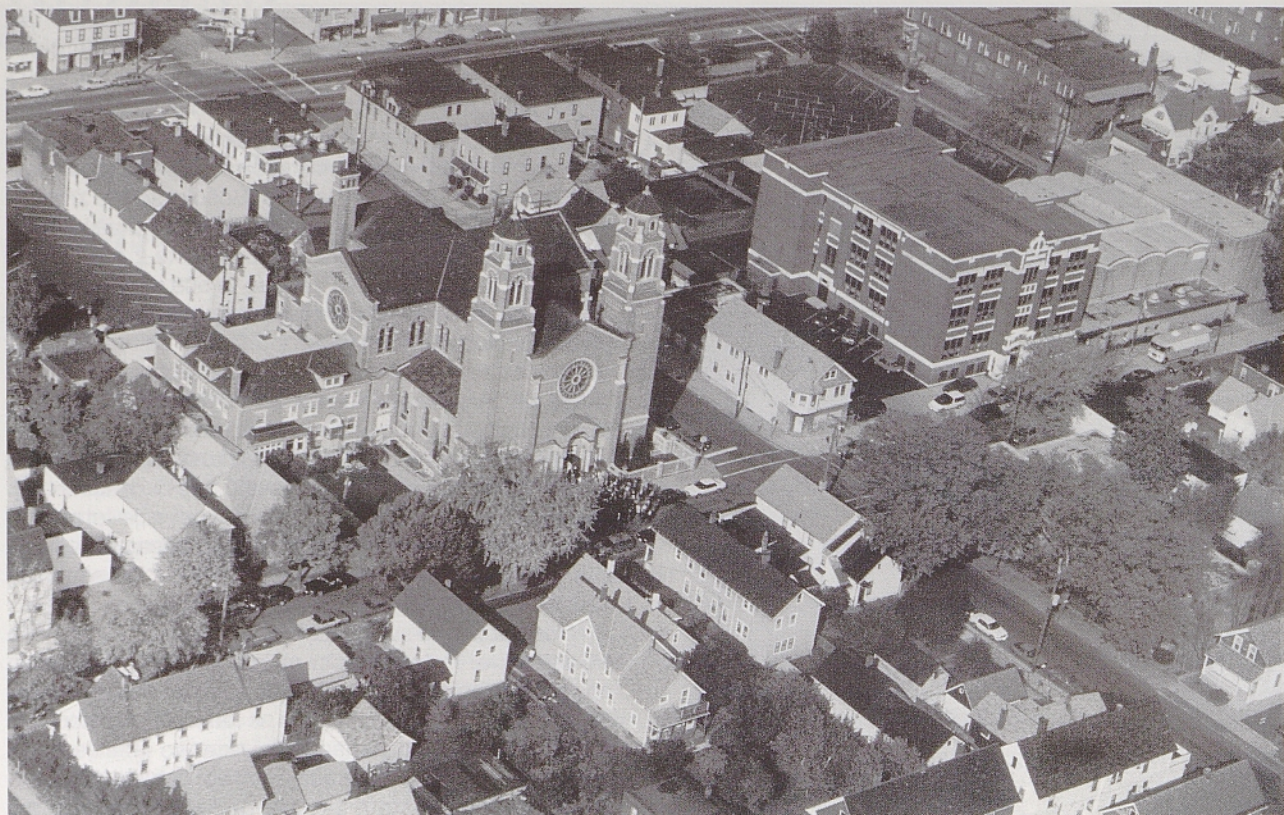
Da bi si pridobil boljšo izobrazbo, so me starši poslali k stricu v Gorico. Vpisali so me v salezijanski zavod, ki pa je bil zelo šovinističen. Sošolci so me zmerjali s "ščavo". Celo duhovnik salezijanec, ki je učil pravopisje, mi je napisal namesto slabe ocene z rdečim peresom na veliko "Schiavo". Ko se je oče pritožil pri ravnatelju, me je omenjeni salezijanec pretepel in opljuval. Naslednje leto so me vpisali v državno šolo, nato pa v goriško semenišče, kjer je bila večina študentov slovenskega porekla. To je bila edina šola, kjer je bil dovoljen pouk slovenščine. Če se ne motim, je nekaj let pred mano tudi Vaš soprog dr. Rebula obiskoval isto šolo. Imeli smo odlične profesorje, med njimi tudi dr. Kacina in g. Pepija Bratuža. Že ob koncu prve gimnazije leta 1940 se je začela vojna. Vojaške oblasti so zasegle semenišče in ga spremenile v vojaško bolnišnico. Od sošolcev sem še vedno v stiku s c. g. Vinkom Kobalom.

Naslednje leto so nas poslali v videmsko semenišče - Castellerio. Po enem letu pa me je nadškof Margotti na priporočilo družinskega prijatelja, škofijskega kanclerja msgr. Franca Setničarja, s katerim sem hodil po prelepih Julijcih, poslali na Reko, kjer so jezuitje vodili majhno semenišče. Tam sem preživel dve leti. Eno leto za mano je bil v istem zavodu g. Jože Bole, urednik "Ognjišča".

Ko je nemška oblast leta 1944 dovolila ustanovitev slovenskih šol na Goriškem, sem se vpisal v peti razred slovenske gimnazije. Večina profesorjev je prišla iz Ljubljane, ker je le malo profesorjev ostalo pod fašizmom na Goriškem - med drugimi prof. Bednaržik in prof. Bekar. Ravnatelj je bil znani primorski pisatelj Jože Lovrenčič. Od takratnih profesorjev sem do danes ohranil stike s profesorjem Radom Lenčkom (zdaj na Columbia University). V tistih vojnih letih me je nadškof Margotti



*Bonuttijeva družina.*



*Med domovi clevelandskih Slovencev cerkev Sv. Vida, Narodni dom in slovenska šola (glej stavbi desno od cerkve).*

povabil, da sem mu stregel pri maši in sprejemal škofijske goste kot "paggio" (paž), zlasti v poletnem času.

V vojnem času je bilo težko, ne le zaradi vojne, ampak tudi zaradi revolucije v Sloveniji in spopadov med partizani in domobranci. Na Primorskem ni bilo veliko domobrancev, vendar smo mladi, ki smo bili povezani s slovensko duhovščino, videli v domobranstvu upor proti komunizmu. Postalo je jasno, da so komunistični voditelji vedno bolj obvladovali OF in partizanske ediniče (enote). Njihovi nameni so postajali jasni. Od višjih duhovnikov v Gorici je najbolj branil partizanstvo msgr. Ivo Juvančič - podravnatelj bogoslovja v Gorici, ki je do vojne vcepljal slovenskim bogoslovcem globok čut narodne zavesti. Zaradi mojega aktivnega študentskega udejstvovanja v katoliških organizacijah pod vodstvom dr. Kacina, dr. Čuka in dr. Humarja sem postal tarča lokalnega partizanskega vodstva. Ko so partizani vkorakali s severa v Gorico in isti dan Angleži z juga, sem se skrival v jezuitskem zavodu Stella Mattutina, kjer je bil tudi slovenski jezuit pater Jauh in kjer so angleški oficirji odprli svoj klub. Še isto noč je partizanski oddelek obkobil hišo, kjer sem stanoval, z namenom, da me aretirajo. Ker me niso našli, so odpeljali 65-letnega strica, katerega so tri tedne zasliševali v goriških zaporih in nato odpeljali v Idrijo - "likvidirat". Zadnji trenutek ga je rešil družinski prijatelj, ki je slučajno prišel v Idrijski grad. Po nekaj dneh se mi je posrečilo zbežati iz Gorice v Palmarnovo. Tam je bilo začasno taborišče za primorske begunce - civiliste, domobranci in druge vojake, ki se jim je posrečilo zbežati s partizanskega ozemlja. Čez nekaj

dni nas je zavezniška vojska odpeljala v Forlì, nato sem šel v Fano in končno v Riccione, kjer so nam zavezniki pripravili kar primerne prostore (Mussolini jih je zgradil za svoje elitne vojaške enote).

Septembra 1945 so se partizanske enote umaknile iz Gorice in okolice. Oblast so prevzele zavezniške oblasti. Nastali sta cona A in B. Oktobra je zavezniška uprava organizirala slovenske šole: od ljudskih šol pa do učiteljskega in klasičnega liceja. Vpisal sem se na slovenski licej. Večina studentov in nekaj profesorjev je bila levo usmerjena, zato so od časa do časa organizirali "štrajke" - stavke proti učnemu programu in zahodno opredeljenim profesorjem. Spominjam se nekaj primerov, ko sem sam prišel v razred, ker so vsi drugi sošolci štrajkali. Od profesorjev so mi ostali v spominu prof. Milan Bekar, prof. Mihael Rožič, prof. Zdravko Jelinčič, prof. Karel Rakovec, prof. Vinko Brumen (zadnja dva sta šla nato v Argentino). Med tem časom smo se katoliško opredeljeni študentje dobro organizirali. Veliko nam je pomagal prof. Vinko Čekuta, ki je sedaj upokojen v Kanadi, dr. Rudolf Klinec, takratni škofijski kancler, dr. Kazimir Humar, s katerim smo ustanovili med vojno Goriško katoliško akcijo. Tista leta je bilo kulturno življenje razgibano. Pomagali so nam begunci iz Slovenije. Bil sem aktiven v večini teh organizacij.

Po maturi leta 1947 sem bil s priporočilom nadškofa Margottija sprejet na katoliško univerzo v Fribourgu, kjer sem se vpisal v ekonomsko-politični program v upanju, da se bo med tem časom sistem v Jugoslaviji spremenil in da bom tako uspešneje koristil Sloveniji.

*Primorski klub clevelandskih Slo-  
vencev.*



Leta v Švici so mi ostala v najlepšem spominu, kljub temu, da mi je stalno primanjkovalo denarja, saj je bilo takrat življenje v Švici izjemno drago. Že z drugim letom se mi je posrečilo dobiti mesto asistenta na znani privatni gimnaziji Villa St. Jean, ki so jo vodili marianisti za francoske plemiče. Med učenci sem imel tudi sedanjega kralja Juana Carlosa de Bourbon in druge študente iz raznih evropskih družin. V Fribourgu je živel le en Slovenec - g. Besednjak, ki je bil ataše v bivši jugoslovanski vladi. Njegov brat Ermengild je bil slovenski poslanec s Tržaškega v začetku italijanske vlade na Primorskem. Občasno je prihajal tja tudi neki slovenski duhovnik Friderik Kolednik, ki je prevajal Jurčičevega Jurija Kozjaka v tuje jezike.

**Kaj Vas je pripeljalo v Ameriko in kdaj? Ste že takoj prišli v Cleveland ali ste bili prej kje drugod? Kje ste osvojili znanje angleščine? Potem ste se še strokovno izpopolnjevali in dosegli vrsto naslovov: lahko naštejete najpomembnejše?**



*S clevelandskim županom Vojnovischem, konzulom dr. Pe-  
tričem in L. Peterletom.*

Ko sem končal licencijato v Fribourgu, sem želel nadaljevati študij, vendar me je c. dr. Alfonz Čuk (ki je bil že nekaj let inkardiniran v New Yorku) prepričal, da bom pridobil veliko več znanja in se izpopolnil, če se preselim v Ameriko kot D.P. (displaced person). Že od 1945 sem bil begunec. Takrat kot mladoletnik bi moral biti vpisan pri starših v Bukovici, to je Jugoslaviji. S tem, da sem ostal sam v Italiji, sem postal brezdomec, zato sem optiral za italijansko državljanstvo. S tem sem pridobil vsaj začasen dokument o bivanju. Državljanstva do odhoda nisem dobil. Dr. Čuk mi je obljubil službo v New Yorku v ameriški vladni organizaciji Free Europe, odsek za Jugoslavijo. Ko sem se odločil za odhod v Ameriko, sem se poročil s sošolko, goriško domačinko Hermino Rijavec.

V Ameriko sva prišla maja leta 1951. Ko sva prišla na letališče v New Yorku, so nama sporočili, da je odsek, kjer naj bi me čakalo službeno mesto, ukinjen. Ukrep so izvajali kot uslugo ameriški vladi, ker je Tito izbral svojo neodvisno komunistično pot.

Življenje v New Yorku je bilo neznosno. Že po nekaj tednih sva se odločila, da se preseliva v Cleveland, največjo slovensko naselbino v Ameriki. S pomočjo p. Ambrožiča, takratnega predsednika lige KS, sem se nastanil v Clevelandu. Takoj sem dobil službo v tovarni Cleveland Twist Drill, kjer je delalo veliko slovenskih beguncev, kot npr. pisatelj K. Mauser, prof. Jože Velikonja in drugi. Začetek v Ameriki je bil prava odisejada težav, boleznih, iskanja primerne stanovanjske, neznanja angleščine (jezika sem se sčasoma naučil v tovarni). Družina pa se je večala! Ob delu sem se vpisal na ekonomski odsek univerze Case Western Reserve University in končal Master of Arts in Economics 1957. leta. Ponoči sem delal v tovarni, podnevi "ukradel" nekaj ur spanja (če je bilo dovolj miru), zvečer pa v šolo. Žena je vsa leta sama skrbelo za otroke, za hišo, kuhala, šivala.

Kljub vsem težavam sem se kmalu vživel v slovensko ameriško skupnost, zlasti med begunci. Že dve leti po prihodu sem organiziral nabirko za Katoliški dom v Gorici. Imel sem srečo, da so me pri tej akciji podprli zavedni Staroslovenci kot npr. slovenski starosta Anton



*To Carl Benutti  
Bess Weber, Tim Clinton*

*Rokovanje s predsednikom ZDA, pod sliko Clintonov avto-gram.*

Grdina, August Kollander, John Potokar. V dobrem letu smo nabrali čez \$ 10.000, kar je pripomoglo, da so goriški Slovenci kupili zemljišče in stavbo na Viale XX Settembre, iz katerega se je potem razvilo kulturno središče. V veliko oporo mi je bil škof Gregorij Rožman, saj je prisrbel na stotine mašnih intencij, ki smo jih poslali z denarjem dr. Jezerniku v Rim in od tam v Gorico. S tem so goriški duhovniki izplačali posojilo Katoliškega doma. Škofa Rožmana sem spoznal v Clevelandu, kjer je tudi delovala njegova Katoliška akcija. Pridružil sem se, saj sem že v Gorici bil član goriške K.A., ki jo je vodil dr. Kazimir Humar. Postal sem predsednik Katoliške akcije. Ker pa K.A. po pravilih lahko deluje le v sklopu lokalne škofije, smo se na željo škofa Rožmana reorganizirali iz K.A. v Clevelandsko Marijino legijo, ki je bila še najbližje slovenski K.A. Pri tem je sodeloval in bil v veliko pomoč tudi dr. Jože Sodja, bivši administrator Slovenca. V Ameriko je prišel 1952. leta iz Nemčije, kjer je bil nekaj let v nacističnem taborišču. Marijina legija je zelo lepo uspevala, zlasti v času, ko je bil župnik pri Svetem Vidu msgr. Louis Baznik, katerega sem spoznal leta 1945 kot ameriškega vojnega kaplana na Goriškem.

Kmalu potem, ko je g. Baznik prevzel župnijo Svetega Vida, sem mu svetoval, da bi bilo primerno, če bi imeli slovensko sobotno šolo. Isto je tudi sam želel, zato mi je poveril nalogo, naj to organiziram. Pri tem mi je pomagala ravnateljica župnijske šole sestra M. Martha. Vpisanih je bilo 140 učencev s sedmimi učiteljicami. Upraviteljica je postala Anica Škrabec. Otvoritve se je udeležil tudi škof Rožman.

Z inženirjem Sodjo sva leta 1953 zaprosila škofa Rožmana, da bi tudi Slovenci imeli svoj "Memorial Day" - spominski dan vojnim žrtvam - in se spomnili padlih domobrancev. Vesel je bil najine želje, vendar se je izrazil, da ob tej svečanosti ne smemo pozabiti tudi drugih padlih (mislil je na pobite partizane), ker je le Bog sodnik njihovih namenov.

**Vaša službena kariera: ste ves čas ostajali pri isti stroki ali ste jo dopolnjevali? Ste poleg univerzitet-**

**ne kariere izkoriščali svoje znanje tudi v kaki gospodarski dejavnosti? S čim ste se pretežno ukvarjali v zadnjih letih?**

Ko sem končal magisterij iz ekonomije na Case Western Reserve University, sem sprejel profesorsko službo na "Notre Dame College" v predmestju Clevelanda, ki ga vodijo sestre Notredamke. Predaval sem ekonomijo in sociologijo ter prevzel program za vzgojo socialnih delavcev. Naj omenim, da je bil moj dohodek ob nastopu službe polovica tistega, kar sem zaslužil kot specializirani delavec v Cleveland Twist and Drill. Takrat smo imeli že tri otroke, profesorska plača ni bila zadostna, zato sem poučeval dodatno zvečer na clevelandskih podružnicah državnih univerz (Ohio State, Kent State, John Carroll University) ali Cuyahoga Community College. Katoliške ustanove pač nimajo dovolj dohodkov, da bi nudile plače, primerljive z državnimi ustanovami. Zato, ko je vlada države Ohio leta 1966 ustanovila Cleveland State University, sem zaprosil za profesorsko mesto. Sprejet sem bil kot asistent (inštruktor) ekonomije. Plača je bila veliko ugodnejša, tako da mi ni bilo več potrebno (niti dovoljeno) poučevati po drugih univerzah. Posrečilo se mi je pripraviti disertacijo za Fribourško univerzo v Švici in s tem sem pridobil doktorat - predpogoj za univerzitetno kariero. Postal sem docent, izredni profesor in nato še redni profesor ekonomije ter dobil stalno "tenure" pozicijo na univerzi. Istočasno sem se leta 1972 posvetil tudi študiju etničnih ved - življenja narodnostnih skupin v Ameriki. To vprašanje je postalo v Ameriki pereče, ko so črnske naselbine zahtevale enakopravnost z belimi. Na univerzi sem prevzel vodstvo "Ethnic Studies", zlasti raziskovalnega oddelka, kjer sem izdal 20 knjig v obliki monografij o najvažnejših etničnih skupinah v Clevelandu. Sodeloval sem tudi pri posebnem programu etničnih študij za srednješolce. V tem okviru sem organiziral federacijo vseh sobotnih šol - 17 narodnosti, ki delujejo v clevelandski okolici.

V ekonomiji sem se osredotočil na študij sedanje ekonomije potrošništva in študij primerjalne ekonomije.

Ko je George Voinovich, sedanji guverner Ohia postal župan Clevelanda, sem sprejel mesto svetovalca v njegovi upravi. Istočasno sem ohranil pozicijo profesorja na Cleveland State University. V mestni upravi sem usta-



*Kipar Gorše je izdelal kipe vseh šestih Bonuttijevih otrok.*



*Poroka hčerke Miriam. Desno od nje so njeni trije bratje.*

novil oddelek za izobraževanje 8000 mestnih uslužben-  
cev (od navadnih uradnikov, policistov, gasilcev, do di-  
rektorjev). Izboljšali smo kvalifikacije uslužbencev in vz-  
postavili nove metode usposabljanja - vse to s finančno  
pomočjo lokalnih fundacij. Sodeloval sem pri ustanovitvi  
tako imenovane "Greater Cleveland Roundtable", ki  
združuje najvidnejše clevelandske osebnosti (predsed-  
niki podjetij, rektorji univerz, predstavniki cerkvenih, de-  
lavskih in državnih ustanov), z namenom, da pospeši  
razvoj Clevelanda in izboljša odnose med sloji in rasami  
(črnci in belci). Več let sem bil član izvršilnega odbora.  
Danes je Cleveland zgled drugim mestom na tem po-  
dročju. Pomagal sem tudi ustanoviti pretežno črnsko or-  
ganizacijo Consumer Protection Association, ki pomaga

revne potrošnike reševati iz finančnih težav. Že deset  
let sem predsednik izvršilnega odbora, kjer sem edini  
belec.

**Kje ste spoznali svojo soprogo? Kaj je po pokli-  
cu in s čim se ukvarja? Gotovo imate mnogo družbe,  
okrog Vas kroži najbrž vse, kar pride v Cleveland;  
in seveda ste tudi v središču samega clevelandske-  
ga slovenskega dogajanja. Torej je Vaša gospa goto-  
vo tudi sijajna gostiteljica in svetska dama. Ali ima-  
te tudi služinčad - ali po slovenski navadi obvladuje  
vse povečini sama?**

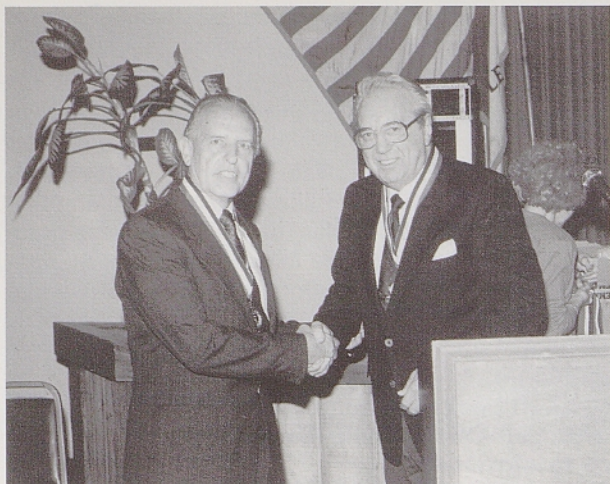
**Imate tudi veliko družino. Lahko naštejete svoje  
otroke ter njihove poklice in dejavnosti? Imajo že  
svoje družine? In imate že kakega vnuka? Se dobiva-  
te skupaj? Imate skupne "konjičke"? Kako letno hiši-  
co za letovišče?**

Soproga Hermina izhaja iz slovenske družine Rija-  
vec. Spoznala sva se v slovenski šoli in v slovenskih or-  
ganizacijah. Leta 1945 se je vpisala na slovensko učitelji-  
šče v Gorici. Ko je končala leta 1947, je poučevala v  
osnovni šoli v kraju Katinara pri Trstu. Med tednom je  
stanovala v župnišču, kjer je župnikoval g. Piščanc. Ko  
sem se odločil, da odidem v Ameriko, je pristala na to  
odločitev. Poročila sva se v Trstu. V Ameriko sva odšla  
maja 1951. Julija 1951 se nama je rodil Aleš, sledili so  
Henrik, Magda, Peter, Boris in Miriam. Žena je imela  
polne roke dela 24 ur na dan. Otroci so zanjo vse: ve-  
selje in skrb.

Najin cilj je bil, nuditi otrokom najbolj primerno vzgo-  
jo. Posrečilo se nama jih je vpisati v najboljše katoliške  
srednje šole. Aleš je končal arhitekturo na Illinois Institute  
of Technology v Chicagu. Magisterij je končal na Colum-  
bia University. Živi v San Franciscu, je samski, sedaj je  
podpredsednik največjega ameriškega arhitekturnega  
podjetja H.O.K. Njegova specializacija so bolnišnice. Bil  
je tudi predsednik 2000-članskega Društva arhitektov iz  
San Francisca.



*Dr. Bonutti v Narodnem domu (Cl.) govori admiralu ameriške flote (slo-  
venske krvi) Zlatoperju.*



*Clevelandski župan izročča dr. Bonuttiju odlikovanje Freedom Medaille.*

Henrik je končal študij za strojnega inženirja tudi na Illinois Institute of Technology v Chicagu in MBA na Oakland University, Rochester, Michigan. Z ženo (znanstvenico v računalništvu) in tremi otroki živi v predmestju Detroita. Oba sta uspešna v svojih poklicih in imata zgledno družino.

Hčerka Magda je končala pravo na Cleveland State University, je odvetnica, specializirana v davčnih zadevah. Poročena je tudi z odvetnikom (za patente), imata štiri otroke, katerih vzgoji se je trenutno posvetila. Živijo v Clevelandu.

Peter je končal študij na University of Chicago in nato University of Cincinnati, kjer je končal medicino, je ortopedski kirurg. Ima svojo lastno zdravstveno kliniko z raziskovalnim in proizvodnim oddelkom (čez 30 patentov) za ortopedske pripomočke.

Boris je študiral ekonomijo na University of Chicago. Skupaj z bratom Petrom vodi omenjeno podjetje za ortopedske pripomočke.

Peter in Boris živita v državi Illinois.

Miriam je končala matematiko na University of Chicago. Dela kot svetovalec za zavarovalnice pri bančni ustanovi. Z možem, ki je neurolog, živita v Bostonu.

Zaradi daljav smo v stikih le telefonično. Za večje praznike - Božič, Novo leto, Zahvalni dan, pridejo vsi domov in je hiša spet polna življenja. Skupaj hodimo na počitnice, zlasti v Colorado. Veseli nas, da kljub temu, da so si ustvarili svoje domove, čutijo še vedno močno medsebojno vez. Zavedajo se svojega slovenskega porekla, četudi nimajo prilike govoriti slovensko.

**Vaš prosti čas, kolikor ga imate, kako preživljate z gospo? Imate tudi ožji krog prijateljev? Tudi slovenskih? In ameriških, po strokovni plati?**

Pred leti sem ves svoj prosti čas porabil za družinski projekt z gradnjo petih enodružinskih hiš. Ko smo eno zgradili in uredili, smo jo prodali in začeli z drugo. Aleš je pripravil načrt, jaz pa vodil gradnjo. Danes vedno najdem delo okrog svoje hiše. Imamo zemljišče z gozdom, dolino in potokom. Soproga se ukvarja tudi s prodajo nepremičnin. Vedno obiskujeva otroke, Hermina zlasti

Aleša v San Franciscu, ki je neporočen in zelo zaposlen.

Na žalost življenje v Ameriki ne nudi tiste sproščenosti in prijateljstva ter družabnega življenja kot v domovini (a tudi tam se že spreminja). Vsaka družina živi precej zase. Nekateri sploh ne poznajo družinskega življenja, saj niso skupaj niti pri jedi. Hiša ni več dom, ampak le prostor, kjer se počiva. Delo okrog hiše opravljajo podjetja za plačilo (košnja trave, čiščenje snega). Športno življenje pa je razgibano. Igre v poletni sezoni - npr. baseball - so popolnoma razprodane (stadion ima 45.000 sedežev), iger je v sezoni 50. Ravno tako ameriški nogomet (football) in druge športne prireditve. Tudi kulturne prireditve privabijo veliko število ljudi. Koncerti Cleveland Orchestra, ki je najboljši v Ameriki, so razprodani skoraj skozi celo sezono. Zelo dobro so obiskovane tudi prireditve Clevelandske opere, Clev. baleta in Clev. gledališča. Imamo dve profesionalni igralski skupini, Svetovni center za Rock'nd Roll in lepo število muzejev. Istočasno imajo etnične skupine (kot tudi Slovenci) svoje kulturne programe.

**Katera področja obsegajo Vaša predavanja in Vaši strokovni članki in spisi? Predavate in strokovno svetujete tudi v ZDA in drugod?**

Strokovno sem se osredotočil na ekonomijo potrošništva. Nekaj let sem bil svetovalec vlade Ohio za šolske programe o potrošništvu, kjer sem usposabljal učitelje in potem nadzoroval aplikacijo programa na šolskih sistemih.

Ravno tako sem se posvetil študiju etničnih vprašanj. Kot sem že omenil, sem na CSU izdal 20 večjih monografij o najvažnejših etničnih skupinah, ki so se naselile v Clevelandu in okolici: npr. Poljska naselbina v Clevelandu od naselitve do današnjih dni, enako Italijanska, Slovaška, Madžarska, Romunska, Portoričani... V Clevelandu imamo skupaj okrog 70 narodnostnih skupin. Več let sem bil v izvršilnem odboru in tudi predsednik agencije International Service Center, ki skrbi za novo prispele naseljence. Organiziral sem azijske skupine v federacijo za skupno zastopanje njihovih interesov. Izdal sem "direktorij" vseh teh narodnih skupin. Seznam vključuje nad 2000 organizacij.

**Pogosto potujete v Slovenijo? In kam najraje? Kam in zakaj Vas kot strokovnjaka največ vabijo? Kakšne so Vaše konzulske zadolžitve? Imate mnogo "prometa"?**

Za časa Voinonicheve mestne uprave sem imel med drugim tudi nalogo sprejemati uradne predstavnike, ki so prihajali na povabilo ameriške vlade. Tako sem spoznal vse važnejše predstavnike bivše Jugoslavije, kakor tudi cerkvene predstavnike (od nadškofa Šuštarja do škofa Jenka). V 80. letih se je komunistični sistem v Sloveniji začel spreminjati v demokratično smer. Zdelo se mi je umestno podpirati ta proces. Na akademski ravni mi je uspelo vzpostaviti redne stike med Ljubljansko univerzo in CSU. Prve kontakte smo vzpostavili, ko je bil rektor dr. Falinc. Od takrat do danes smo imeli v gosteh vse naslednje rektorje Lj. in Mb. univerze pa tudi CSU in Case Western Reserve University. Pri tem sem imel pod-

poro jugoslovanskih konzulov v Clevelandu, ki so bili vsi po vrsti Slovenci. Ni se mi zdelo tvegano imeti stike z njimi, saj niso nikdar skušali spremeniti mojega prepričanja, za katerega so vedeli.

V sklopu teh kontaktov se mi je posrečilo s pomočjo konzula Iva Vajgla vplivati na dr. Rada Bohinca, da se je organiziral program za mlade slovenske poslovneže - trimesečno intenzivno izpopolnjevanje v amer. managementu in marketingu na Clevelandski državni univerzi. Že leta 1985 smo na CSU, School of Business, organizirali prvi program za 30 slov. poslovnežev, ki je bil takrat najboljši te vrste v takratni Jug.. Naslednje leto smo vključili hrvaške in nato še mlade poslovneže drugih republik. Najmanj 100 slov. poslovnežev je obiskovalo ta program.

Istočasno smo vzpostavili izmenjavo profesorjev med Lj. univerzo in CSU, zlasti na področju ekonomije. Večkrat sem predaval na Lj. univerzi in nekajkrat na Mariborski.

Na podiplomskem študiju smo imeli okrog 10 študentov z Lj. univerze.

Leta 1989 smo na CSU organizirali nov tečaj o Sloveniji, kjer so začeli poučevati slovenski profesorji: kot prvi dr. Dimitrij Rupel, nato pa zgodovinar dr. Peter Vodopivec. Na žalost je bil program začasno ukinjen zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in političnih sprememb v Sloveniji. Sedaj poskušamo te programe oživiti.

Obiski v Sloveniji so povezani s konzularnim delom in predavanji na Lj. in Mb. univerzi, kakor tudi s pospeševanjem možnih ameriških investicij (do sedaj se ne moremo pohvaliti z nobeno večjo investicijo). Trikrat sem v Slovenijo spremljal največjega am. poslovneža slov. porekla g. Roberta Tomsica, ki izvira iz Ilirske Bistrice in je lastnik 40 podjetij v Ameriki, Evropi, Aziji, Avstraliji in Južni Ameriki. Še vedno upa na močnejše gospodarske vezi med Ameriko in Slovenijo. Če mi čas dopušča, si privoščim občudovanje lepote slovenske zemlje.

Pred 5. leti sem sprejel mesto slov. častnega konzula za Ohio. Mišljeno je bilo, da bo Slovenija v enem letu odprla generalni konzulat, saj v tem delu Amerike živi polovica ameriških Slovencev. Vsa ta leta sem delal brez plačila. Stroške konzulata, kakor tudi tajniško pomoč, pa krije slovenska vlada. Večina konzularnega dela je povezana s slovenskim državljanstvom povojnih naseljencev. Ker je večina zapustila Slovenijo pred I. 1948, niso vpisani v matičnih knjigah. Poleg prošenj za ugotovitev državljanstva rešujemo tudi vloge za pridobitev lastninskih certifikatov, vloge za vpis mrtvih in novorojenih, vrnitev podržavljenega premoženja, urejanje dediščine, gospodarske proizvodnje, investicije, trgovska predstavništva itd.. Istočasno sodelujem ali sem povabljen na prireditve, ki jih je veliko, tudi 2 do 3 na teden.

Javijo se tudi skupine slovenskih študentov, ki so na strokovnem potovanju, da zanje uredim sestanke, kontakte itd. Redno tudi prihajajo slovenski predstavniki: državni, akademski in cerkveni. Vsak ima določene želje in jim ustrezemo, kolikor je mogoče.

**Kje se zbirajo clevelandski Slovenci? Koliko jih približno je? kateremu sloju pretežno pripadajo mlajši in kateremu starejši? So se nekateri visoko uveljavili? Kje se zbirajo? Je več društev? Je kak cerkveni center? Kdo ga vodi? Imate kaj prireditev, tudi zahtevnejših? Imate kak večji dom, kjer bi se zbirali?**

Clevelandski Slovenci so med najboljše organizirani od vseh etničnih skupin. V Clevelandu jih živi od 80.000 do 100.000, to je približno tretjina vseh ameriških Slovencev. Imajo štiri župnije: Sv. Vida, Marije Vnebovzete, Sv. Lovrenca in Sv. Kristine, dve slovenski sobotni šoli, devet narodnih domov (največji ima prostor za 1200 ljudi), v njih potekajo prireditve, poroke, banketi, sestanki bratskih zvez, pevske vaje in nastopi za radijske oddaje. Tam imajo sedež družabni klubi kot so: Štajerski klub, Primorski klub, Belokranjski klub, Polka ansambel. V Clevelandu deluje okrog 200 slovensko-ameriških or-



*Prostori slovenskega konzulata v Clevelandu.*



*Hiša Bonuttijevih po načrtu sina Aleša.*

organizacij. Med edinstvenimi so bratske zveze kot: SNPJ (Slovenska narodna podpora jednota s 40.000 člani), KSKJ (Kranjsko slovenska katoliška jednota), AMLA. (To so zavarovalnice, ki so nastale, ko ameriška vlada še ni nudila socialnega skrbstva). Med najbolj aktivnimi so pevski zbori: Glasbena matica, Jadran, Korotan, Fantje na vasi, Zarja. Pred leti je Glasbena matica celo predvajala opero v slovenščini.

Vse to so ustanovili in zgradili ameriški Slovenci. Že skoraj 100 let sami vzdržujejo vse brez kakršnekoli državne pomoči (tudi takrat, ko so zaslužili 25 centov na uro). Če pomislimo, da so to bili revni izseljenci brez akademske izobrazbe, mogoče z nekaj let osnovne šole, človeka kar prevzame njihov globoki čut do narodnega izročila. Danes ne govore več slovenskega jezika, pesmi pa bodo peli v slovenščini.

Na splošno so Slovenci znani kot zelo marljivi, verni in zelo varčni. Med tednom ni veliko časa za družinsko življenje, zato pa se konec tedna toliko raje zberejo skupaj kot družina ali pa se udeležujejo v raznih programih slovenske skupnosti. Na vikendih imamo več programov istočasno in vsi so dobro zasedeni. Pozimi so srečanja po narodnih domovih in cerkvenih dvoranah, poleti pa na pristavah, kjer iste organizacije pripravijo piknike.

**Kakšna je okolica mesta: ravna, gričevnata, lepa? In mesto samo, poleg industrijskih predelov (kaj pretežno proizvaja Cleveland?) so morda tudi kakšne elegantne četrti in zeleni predeli z vilami? Ali pa je vse v glavnem pusto delavsko-industrijsko-trgovsko mesto. (Koliko prebivalcev šteje?)**

Cleveland letos praznuje 200-letnico ustanovitve. Še leta 1830 je bila to majhna vas. Postal je pomemben, ko so obnovili 250 milj dolg kanal - prekop, ki je združil Erijsko jezero - torej Cleveland in ostala velika jezera z New Yorkom, in s tem odprli vrata naseljevanju v notranjost dežele. Do leta 1880 so bili clevelandski naseljenci pretežno Anglosaksonci - Nemci. Ustvarili so

industrijsko bazo Clevelanda. Zgradili so jeklarne, ker so v severnih predelih Velikih jezer odkrili ogromna ležišča železove rude. Razvila se je tudi strojna in avtomobilska industrija. Vse to je privabilo nove naseljence, ki so od 1880 do 1920 prihajali pretežno iz vzhodne Evrope - zlasti Slovani in seveda Slovenci. Za časa druge svetovne vojne je Cleveland dosegel višek svoje industrijske moči, saj je bil peto največje središče v Ameriki. Nato je počasi hiral zaradi mednarodne konkurence. V tistih desetletjih so se zelo razvijala predmestja, ki so med najlepšimi v Ameriki: zgrajena na gričevnato valoviti okoličici, tako npr. je bilo naselje Shaker Hights najbogatejše predmestje v Ameriki. Slovenci so se prvotno naselili v industrijskih predelih mesta, kjer so si zgradili svoje naselbine. Po letu 1950 so se izseljevali v predmestja z večjimi domovi in zemljišči.

**Kaj izhaja poleg Ameriške domovine? Je v njej še dosti slovenskega? Ali je še prepad med predvojno in povojno emigracijo, med levimi in med političnimi begunci po vojni? Ali pa so se strasti in zame-re in razprtije pomirile? Kako gleda na današnje Slovenijo srednja in mlajša generacija, ki ni sodoživljala teh travm?**

Danes je Ameriška domovina še vedno najvažnejši ameriško-slovenski časopis. Bil je izključno slovenski dnevnik, sedaj pa je tednik z angleškim in slovenskim delom. Vendar izhajajo tudi drugi časopisi; omembe vredni so časopisi bratskih zvez (SNPJ, KSKJ, AMLA). Vsi imajo pretežno angleški, vendar tudi slovenski del. Večina (skoraj 90%) ameriških Slovencev (okrog 300.000) je potomcev predvojnih naseljencev. Ker je to že drugi, tretji in celo četrti rod, govorijo doma le angleško. Po drugi svetovni vojni je prišlo okrog 2.000 beguncev, ki so s svojo naselitvijo poživili stare slovenske naselbine. Na žalost se v razmerju med "starimi" in "novimi" še vedno kaže nezaupanje, ker je večina "staronaseljencev" sprejela dejstvo, da je Slovenija del Titove Jugoslavije, katero je priznala tudi ameriška vlada. Ven-



dar s tem niso imeli namena podpirati komunizma, s katerim se niso strinjali ideološko, želeli so le ohranjati vezi s Slovenijo - domovino njihovih prednikov. Res je, da je bilo lepo število predvojnih naseljencev socialistično usmerjenih, vendar so njihovi potomci danes versko usmerjeni in pošiljajo otroke v katoliške šole.

Že leta 1970 sem organiziral fondacijo: Slovensko ameriški kulturni svet (Slovenian American Heritage Foundation), z namenom, da bi se združili "stari" in "novi" naseljenci. Odbor so tvorili vidnejši predstavniki slovenskega življenja v Clevelandu - od pokojnega zveznega senatorja Franka Lausscheta, pa do pomožnega škofa A. Edwarda Pevca in povojnih predstavnikov. Vendar je po dobrem letu delovanja večja skupina "novih" odstopila, ko se je neki član odbora negativno izrazil o domobranjih. Za časa osamosvojitve Slovenije smo ustanovili vse-slovenski odbor, ki je vključeval ene in druge. Na žalost so po šestih mesecih delovanja nekateri "novi" odstopili in ustanovili svoj Svet. Zadnje čase se ti odnosi izboljšujejo, saj za specifične programe sodelujejo eni in drugi. Upajmo, da se bo to razmerje počasi utrdilo, saj bo brez enotnega skupnega delovanja bodočnost slovenske skupnosti v Ameriki hiralala.

**To, da ste bili vabljeni v Slovenijo v prejšnjem režimu in da ste danes konzul nove demokratične Slovenije, gotovo prispeva k temu, da del starejše begunske generacije gleda na Vas kritično ali z nekaj antipatije. Kaj bi rekli tem rojakom, od katerih gotovo nekatere tudi poznate ali pa za druge vsaj domnevate, da Vas gledajo malce postrani. Tu seveda ne gre za kak zagovor, saj ste in še vedno pomagajte, kjerkoli morete, tako eni kot drugi strani, brez predsodkov. A ker je ta odnos do Vas morda v nekaterih krogih dejstvo, imate tu priliko, da postavite piko na i! (Na to odgovorite, če hočete. Škodilo ne bi, ker Slovenec včasih ne zna gledati brez nevoščljivosti na uspešnega Slovence.)**

Ponosen sem na to, kar sem uresničil že v 80. letih pod prejšnjim režimom: podpiral sem demokracijo Slovenije, ki se je počasi preusmerjala iz enopartijskega sistema v demokracijo. Najpomembnejši so bili prispevki na akademskem področju, kjer je bilo lažje graditi mostove. V obeh taborih so bili dobri in slabi. Ni se mi zdelo umestno "zapirati vrata" drugače mislečim Slovincem. Podpiram mišljenje škofa Rožmana: "Zavračati zlo (npr. komunizem), ljudi ocenjevati po njihovih dejanjih, vsake-mu pomagati v stiski." Ni bilo vse zlato, kar je šlo v begunstvo. Občutiti je bilo strankarstvo, takoimenovani "klerikalizem", "farizejstvo", v določenih primerih celo sovražstvo. Kot sem že drugje omenil, se človeško bitje ubije na dva načina: s tem, da se mu fizično odvzame življenje ali pa dobro ime. Zlasti onih, ki se poslužujejo slednjega, ne moti potvarjanje resnice, četudi se smatrajo za vzorne katoličane.

**Kot primorski rojak bi morda hoteli povedati - kot človek, ki že desetletja vztraja na okopih slovenstva v vse drugače ogromni in preplavljajoči (nacionalno in gospodarsko) tujini - kakšno spodbudno besedo Primorcem v Italiji v tem hudem času, ko nas dušijo od vseh strani. Bomo obstali, bomo vztrajali, "boš, rod, ki bivaš tod, boš v duši čvrst", kot se je spraševal preroško že Župančič!**

V srcu sem bil in ostanem slovenski Primorec, ki je vse svoje življenje živel izven matične države. Okusil sem fašistično, nacistično in komunistično nadoblast, celo slovenski regionalni šovinizem. Po moji, mogoče pristranski presoji, so najbolj trdoživi Slovenci Kraševci. Tako doma kot v tujini so branik slovenstva. Za Goriške in Tržaške Slovence je bil in bo pritisk, a da se bodo pogumno in uspešno ubranili potujčevanju. Mislim in upam, da bo temu tako tudi v bodoče. Moramo se zavedati, da je lažje braniti svojo narodnost odkritemu potujčevanju - kot je bilo pod fašizmom, - kot pa "demokratičnemu uspavanju".



*Na delu v domačem parku.*

## Pozdrav msgr. Vinku Žaklju

Na Svetih Višarjah bo še vedno tako, kot je bilo vedno: prihajali bodo ljudje, ki se želijo z Marijo pogovoriti v tišini najlepših misli, potem pa jim Marija poreče: pojdite v miru, še prej pa se razglejte čez obzorje tega planinskega raja, ki je tudi najlepší košček vaše zemske domovine.

Še kar naprej bo tako, vedno novi iskanci miru bodo prihajali, nekaterih pa ne bo nikoli več.

Nikoli več ne bo msgr. Vinka Žaklja, ki je bil na Svetih Višarjah na prav poseben način doma. Ob koncu marca je umrl v prometni nesreči v Belgiji, kjer je skoraj petdeset let ohranjal pri življenju plamen krščanske in slovenske zavesti med našimi izseljenci v tistem delu zahodne Evrope.

Gospod Žakelj je bil doma iz Šentjošta nad Horjulom in tam so ga tudi pokopali 11. aprila ob navzočnosti metropolita dr. Šuštarja in množice rojakov.

Vinko Žakelj je bil posvečen v duhovnika na Koroškem v tragičnem begunskem letu 1945, v svojo prvo darovanjsko molitev pa je moral vključiti pet članov svoje družine, pet žrtev Kočevskega Roga.

Potem je šel v svet, pa ne kamorkoli, marveč za svojimi, za rojaki, ki so si iskali in našli preživetje; oni in on so vedeli, da ne preživiš samo materialno, marveč tudi po kakih starih zapovedih, ki se ti oglašajo na slovenski in krščanski način.

Skoraj petdeset let je pomagal, da je ta dvojni glas na tujem ostajal živ. Ob tem pa je zahajal na Svete Višarje: ne kot dopustnik in turist, marveč kot človek, ki je iskal srčno sintezo duha in domovine, in je obojno našel v tisti lepi višini, ki jo je ovekovečil z neznanim številom molitev in z znanim, zelo velikim številom fotografij.

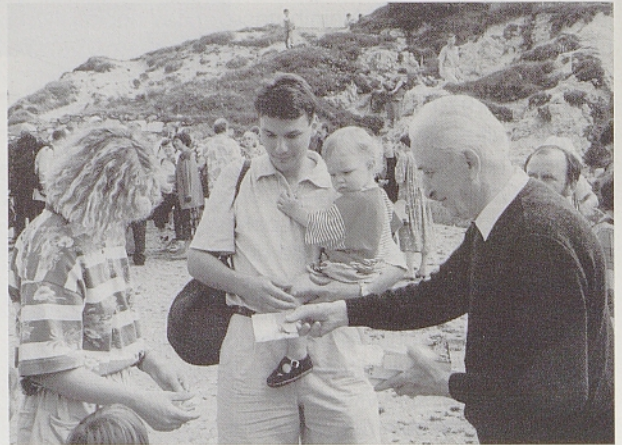
Na Svetih Višarjah se mu je spletalo in povezovalo najlepše, kar je na relaciji domovine in večnosti, na relaciji tistega, kar ljubiš in to privoščiš vsem.

Gospoda Vinka Žaklja na Svetih Višarjah ne bomo več srečali. Njegova odsotnost pa bo tako živa, da se bomo navsezadnje vprašali: dragi gospod Vinko, le kakšne nove fotografije nam pripravljate iz tako imenitnega razgledišča, kot so nebesa?

Saša Martelanc



Gospod Vinko Žakelj (levo) avgusta lani na Višarjah predstavlja predavatelja dr. Petra Venclja, sekretarja za Slovence po svetu.



Gospod Vinko Žakelj je lani zadnjič osebno delil svoje razglednice z višarskimi posnetki. V sredini z otrokom gospod Marjan Podobnik.

*Ne žaluj,  
ne išči mojega groba,  
ne žaluj za menoj.  
Ni razloga za žalovanje,  
kajti nad menoj so se uresničili  
evangeljski blagji.  
Ne žaluj  
ker cilji, za katere sem se bojeval,  
živijo naprej.  
Ko se bojuješ zanje,  
sem jaz s teboj;  
ko govoriš o njih,  
govoriš tudi o meni.  
Moje roke so roke tistih,  
ki delajo za skupnost.  
Moj razum je razum tistih,  
ki z besedo in dejanjem  
orjejo brazde svobode,  
resnice in ljubezni.  
Moje srce utripa v prsih tistih,  
ki ustvarjajo pravičnejši svet.  
Moje sanje o lepši prihodnosti za ves svet  
so vedno bolj žive v zavesti tisočerih.  
Ne išči mojega groba,  
ne žaluj za menoj.  
Mrtev bom le tedaj,  
če boš ti zgubil pogum,  
če boš zapustil skupne cilje,  
če boš začel misliti samo nase.  
Ne išči torej mojega groba  
in ne žaluj za menoj.*

Vinko Žakelj

# Zlatomašnik gospod Stanko Zorko

29. junija je poteklo petdeset let, odkar je v razburljivih in še neurejenih razmerah, ki so sledile koncu druge svetovne vojne, prejel mašniško posvečenje msgr. Stanko Zorko. Potem ko je nekaj let opravljal svojo dušnopastirsko službo v raznih krajih na Goriškem in Tržaškem, ga je božja Previdnost privedla v Rojan, kjer že štiriinštirideset let skrbi za slovenske vernike. Ne samo verska, ampak tudi vsa prosvetnokulturna dejavnost je bila v preteklih desetletjih tesno povezana z gospodom Zorkom in Marijinim domom. Ob njegovi zlati maši smo se odločili, da ga zaprosimo za intervju.



G. Stanko Zorko.

**Gospod Zorko, vsem, ki Vas poznamo, se zdi, da ste kakor nekakšna zvezda stalnica v Rojanu, kot da bi bili od vedno tu. Pa vendar je bila Vaša življenjska pot kar precej burna in vijugasta, preden Vas je pripeljala v Rojan. Kaj bi nam povedali o svojem rojstnem kraju, o svoji družini, o šolanju?**

Odraščal sem v družini devetih otrok, štiri so bila dekleta in pet fantov. Jaz sem bil med njimi osmi. Rodil sem se 21. aprila leta 1919. Oče Zorko Jože je bil kovač, mati Ana Drnovšek dobra gospodinja in šivilja za družinske potrebe. Posestva smo imeli malo: hiša je bila krita s slamo, zraven hiše je bila večja njiva, sadovnjak, v štali ena kravica.

Osnovno šolo sem obiskoval v rodnem kraju Leskovcu pri Krškem. Že v tretjem razredu osnovne šole sem postal mašni strežnik in potem skozi osem let stregel pri maši vedno ob šestih zjutraj. Moj oče je znal ceniti šolo, čeprav sam ni obiskoval osnovne šole, ker je stanoval več kot eno uro daleč. Kasneje se je sam naučil brati in pisati.

V letih, ko se je izpopolnjeval v kovaškem poklicu blizu Gradca, se je naučil tudi nemškega jezika. Pet svojih otrok je usmeril v meščansko šolo v Krškem, česar niso storili za svoje otroke niti bogati kmetje, ki so raje videli, da so delali na posestvu. A kljub očetovi dobri volji ni bilo denarja, da bi po petem razredu odšel v Novo mesto ali v Ljubljano v gimnazijo, kamor sem želel.

## **Kaj ste torej naredili po petem razredu?**

Ponavljal sem peti razred osnovne šole v upanju, da se bo leto kasneje odprla pot za gimnazijo, a se ni. Obiskoval sem potem štiri leta meščansko šolo v Krškem. Tedaj pa sta se odločila dva starejša brata in sestra, ki so bili že v službi, da bodo prispevali za mesečnino. Dve leti sem bil v salezijanski privatni gimnaziji v Veržeju pri Ljutomeru, da sem napravil prehod iz meščanske šole na gimnazijo. Za šesto gimnazijo pa sem se pripravljaval doma in opravil izpit v Novem mestu. Samo zadnja dva razreda sem redno obiskoval v Ljubljani. Stanoval sem pri svoji poročeni sestri Mariji, ki je bila šivilja.

## **Kaj pa odločitev za bogoslovje?**

Odločitev za bogoslovje ni bila lahka. Ne morem reči, da sem čutil poklic že prej, čeprav sem bil sedem let mašni strežnik. Vpisal sem se v jeseni leta 1940. V prvem letniku nas je bilo 20. Dva sta kasneje izstopila, samo sedem nas je prišlo do duhovništva, vsi ostali so postali žrtve rdeče revolucije.

## **Bogoslovje ste torej začeli že v vojnem času. Kako je vojna vplivala na Vaše življenje?**

Vojna me je odtrgala od družine. Naše kraje so Nemci izselili, med njimi tudi moje starše, enega brata in eno sestro. Za počitnice sem našel zatočišče pri dobri družini na Runarskem na Blokah, nato sem preživel osem mesecev pri družini Hladnik na Petrovcu pri Rovtah, da sem se izognil



*Leskovec pri Krškem, rojstni kraj g. Zorka pred prvo svetovno vojno.*

vojaški službi. V začetku maja leta 1945 sem se umaknil na Koroško in kasneje v Italijo. Tam sem v benediktinski opatiji Praglia pri Padovi dokončal zadnji letnik bogoslovja. Na praznik sv. Petra in Pavla, 29. junija 1946 sem prejel mašniško posvečenje v cerkvi Monte Ortone pri Padovi. Novo mašo pa sem imel 7. julija 1946 v Senigaliji blizu Ancone med begunci iz Rovt, ki so pripravili lepo novomašniško slavlje.

**Po novi maši so Vas čakale prve službe.**

Prvo duhovniško službo sem dobil v goriški nadškofiji. Nadškof Margotti mi je po posredovanju kanclerja Rudolfa Klinca izdal dekret za duhovnijo Srednje nad Kanalom. Službo sem nastopil prvega septembra 1946. Meseca februarja naslednjega leta sem dobil v upravo tudi veliko župnijo Ročinj, ker se je tamkajšnji župnik umaknil v Gorico. Službovanje se je končalo 9. aprila 1949, ker sem od Notranje uprave v Solkanu prejel ukaz, da se moram vrniti do 12. aprila v ljubljansko škofijo. Nisem se vrnil v ljubljansko škofijo, ampak sem po nasvetu dobrih ljudi zapustil Jugoslavijo in šel v Italijo. Zatočišče sem našel v Gorici.

Čez dva meseca, in sicer 15. junija sem prišel v Bazovico za pomočnika. Pri g. Marijanu Živcu sem ostal do 13. januarja 1952, ko so me poslali v Rojan nadomeščat bolnega duhovnika za slovenske vernike g. Angela Kosmača.

**Tako ste torej prišli v Rojan, ki je bil pred štiridesetimi leti precej drugačen, kot je danes.**

Začasnost v Rojanu se je spremenila v stalnost, saj sem po 44 letih še vedno tu. - Ob mojem prihodu Rojan še ni bil tako povezan z mestnim jedrom, kot je sedaj. Okolica je dajala vtis vasi. Avtomobili so bili redki. Močnejša je bila prisotnost slovenskih ljudi. Močno sem bil zaposlen s šolo, obiskom bolnikov, krsti, pogrebi, Marijino družbo.

**Prav Marijina družba je tesno sodelovala z Vami, predvsem ko ste se odločili za gradnjo Marijinega doma.**

Slovenska Marijina družba je štela približno sto žena in deklet. Skupina deklet je bila zelo močna. Od ustanovitve leta 1904 ni imela Marijina družba nikoli lastnih prostorov za izvencerkveno delovanje, ki ga je bilo veliko. Vedno se je stiskala po najetih prostorih. Ko sem sprožil pobudo za gradnjo lastnega Marijinega doma, mislim, da so začutile, da se končno uresničujejo njihove dolgotrajne sanje. Drugače si ne morem predstavljati izrednega navdušenja pri vseh za zbiranje denarja. Marijin dom je bil dograjen leta 1961.

**Marijin dom s svojo lepo dvorano, ostalimi prostori in dvoriščem je danes edino zbirališče za Slo-**



*Nova maša v Senigaliji 7. julija 1946. Zbrani gostje – begunci iz Rovt in Logatca.*

*Prvoobhajenke in prvoobhajanci pred rojansko cerkvijo v začetku petdesetih let.*



**vence v tem tržaškem predmestju. Kakšna naj bo vloga Marijinega doma danes?**

Ko smo se odločili za gradnjo Marijinega doma, je bila Marijina družba številna in izredno delavna. Igre in prireditve so bile zelo pogosto, zato je moral imeti Marijin dom prostorno dvorano. Bilo je okoli 15 navdušenih skavtov. Otrok v razredih osnovne šole je bilo veliko. Za njihovo razvedrilo naj ima Marijin dom primerno igrišče. Vrsto let je bilo v Marijinem domu polno življenja.

Če bi Marijin dom gradili danes, predvsem ne bi imel tako prostorne dvorane, verjetno pa več manjših dvoranic.

Vem pa, da je slovensko župnijsko občestvo zelo zadovoljno, da ima lastne prostore za izven-cerkveno zbiranje. Marijin dom je vedno naš ponos, ker je otipljiv dokaz, kaj smo s skupnimi močmi dosegli. Premalo nas je, da bi lahko računali na večje število domačih prireditev v Marijinem domu, a nekaj jih bo še vedno. Možna bi bila gostovanja, ki pa morajo biti plačana. Potem ne pozabimo, da cerkveni pevski zbor vsa leta teden za tednom vadi v Marijinem domu.

Čeprav ste že toliko let v Rojanu, pa Vas dobro poznajo tudi drugod. Verjetno ni noben glas slovenskim vernikom tostran in onstran meje tako znan in domač kakor prav Vaš glas: najprej ste dolga leta urejali versko oddajo Vera in naš čas, zdaj pa že več kot trideset let mašujete in pridigate pri maši, ki jo Radio Trst A prenaša po radiu.

Ko je škof Santin dosegel na slovenskem radiu tedensko četrtturno versko oddajo, je odgovornost zanjo poveril meni. Pri verski oddaji je pogosto nastopil msgr. Ukmar, ki so ga ljudje zelo radi poslušali. Za oddajo sem bil odgovoren 30 let. Od-



*Msgr. Marjan Živic in g. Stanko Zorko pred bazovsko cerkvijo oktobra 1950.*



*Rojanski cerkveni pevski zbor z g. Stankom Zorkom na grobu Ubalda Vrabca v Rodiku spomladi 1992.*

dajo so z veseljem spremljali tudi preko meje, zlasti v letih, ko v Sloveniji ni bilo nič verskega po radiu. Drug dokaz zaupanja škofa Santina pa je prenos nedeljske maše po radiu iz cerkve v Rojano. Zdaj teče že 32. leto. Vsa leta zvesto sodeluje domači cerkveni pevski zbor. Prenos nedeljske maše po radiu je v veliko tolažbo bolnikom in starejšim ljudem, ki ne morejo v cerkev, ohranja pa tudi domačo udeležbo pri nedeljski maši. Nedeljski maši posvečam vedno veliko skrbi.

**Zunanji videz Rojana se je v zadnjih desetletjih zelo spremenil, prav tako sestava prebivalstva. Verjetno se je spremenila tudi vloga dušnega pastirja - kaj menite?**

Predvsem vidim vlogo povezovanja našega župnijskega občestva. To sem najbolj očitno spoznal v času svoje odsotnosti zaradi operacije kolena. Poskrbljeno je bilo za nadomeščanje in vendar so me ljudje pogrešali. Približno 40 dni sem bil



*Pozdrav osnovnošolskih otrok pred rojansko cerkvijo ob letošnji zlati maši.*

v bolnišnici in v tem času sem imel približno 200 obiskov.

Tudi danes je duhovnik potreben ljudem za sveto mašo, zlasti nedeljsko, za razlago božje besede, za prejem zakramentov, za osebni razgovor. Zaželjeni so obiski bolnikov, potem zanimanje za ljudi, ki so osamljeni.

**Dušnopastirstvo v zamejstvu je danes zaradi pomanjkanja duhovnikov v velikih težavah in pravzaprav ne vemo, kako bo s pastoralnim delom v prihodnjih letih. Vi ste s svojim mirnim in optimističnim značajem vedno znali najti izhod iz težav. Bi znali tudi v tej situaciji najti kakšno svetlo točko, kakšno rešitev?**

Tudi na Tržaškem ne bomo ostali nikoli brez slovenskih duhovnikov. Takoj po zadnji vojni nas je bilo celo preveč zaradi prihoda duhovnikov iz Slovenije.

Slovenija je prav v teh dneh postala del Evrope in bo v prihodnje še bolj. Meja s Slovenijo bo vedno bolj odprta in tudi stik s slovensko Cerkvijo bo vedno lažji.

Nove razmere bodo zahtevale bolj osebno pripravljene vernike, ki bodo radi pomagali in sodelovali pri župnijskem življenju.

Rešiti se bomo morali miselnosti, da grem k nedeljski maši samo, če imam cerkev pred nosom. Biti moramo pripravljeni, da bomo šli k maši, čeprav bo malo daleč. Bog nas vzgaja tudi s pomanjkanjem duhovnikov.

**V teh dneh ste prejeli mnogo čestitk, priznanj in zahval za veliko delo, ki ste ga opravili med nami. Zahvaliti pa se vam mora tudi Mladika, ki ste jo vedno radi brali in širili med svojimi verniki. Naj Vam da Bog še veliko zdravja in moči, da boste nadaljevali svoje delo!**

# Slovenec v zaporih ulice Tasso Anton Komotar

*Kazenski postopek pred vojaškim sodiščem v Rimu proti nekdanjemu esesovskemu častniku Priebkeju je obudil zanimanje za tragične dogodke v času nemške zasedbe italijanske prestolnice. Priebke, ki ga je Italiji izročila Argentina, je sodeloval pri pokolu 335 talcev v Ardeatinskih jamah (Fosse Ardeatine na območju najbolj znanih rimskih katakomb), kar je bilo nacistično maščevanje za atentat 23. marca 1944 v Ul. Rasella v Rimu, kjer je padlo 32 Nemcev.*

*V nemških zaporih v Ul. Tasso pa se je v tistem času znašel tudi kak Slovenec. Pričevanje o tem tu objavljamo.*

*Avtor spominskega sestavka je dr. Anton Komotar. Rodil se je leta 1912 na Vrhniki. V Ljubljani je končal klasično gimnazijo in leta 1936 doktoriral iz prava. Po odsluženju vojaškega roka je postal notarski pripravnik, vendar mu vojna in nato pot v politično emigracijo nista dovolili opravljati tega poklica. Po letih taborišč v Italiji je bil kot delavec, nato pa uradnik 4 leta v Argentini, 18 let v Urugvaju, poldrugo leto v Švici, od 1971 pa živi v Stuttgartu. Več let je - do razpusta - zastopal liberalni krog v Slovenskem narodnem odboru.*

*Pred desetimi leti sem se obrnil na dr. Komotarja, da bi mi popisal spomine na nekatere medvojne dogodke v Trstu. Prijazno se je odzval in ob tem zapisal še zelo zanimivo pričevanje o zaporniški dobi v Rimu, ki ga ni nikjer priobčil in ki ga tu z njegovim dovoljenjem objavljamo.*

*Prvi razdelek je iz njegovega pisma z dne 6. januarja 1986, kar sledi o zaporih v Ul. Tasso in o Ardeatinskih jamah, pa je iz pisma z dne 20. januarja 1986.*

**Ivo Jevnikar**

## Medvojna pot v Rim

V letu 1943 sem bil v Ljubljanski pokrajini eden izmed aktivistov narodno osvobodilnega gibanja generala Draže Mihailovića. Ko so partizani septembra 1943 uničili v Grčaricah in pozneje z likvidacijami v Kočevju četniško gibanje, sem samo slučajno ušel smrti, ker sem se nahajal v manjšem odredu zunaj Dolenjske.

Takrat se je v Ljubljanski pokrajini govorilo, da je na Bližnjem Vzhodu v sklopu zavezniške armade divizija jugoslovanske nekomunistične vojske, ki naj bi se izkrcala na Balkanu. Sklenil sem, da se prek Italije preločim do te - domnevne - naše vojske.

Prve dni oktobra 1943 sem prišel do Preganziola, kjer je tedaj živel moj vrhniški rojak inž. Milan Lenarčič. Takrat smo vsi mislili, da bodo zavezniki iz svojih izhodiščnih točk v Južni Italiji hitro napredovali proti severu in da bo Rim v nekaj tednih padel. Zato sva z inž. Lenarčičem odpotovala v Rim.

Zgodilo pa se je čisto drugače. Nemci so napredovanje zaveznikov ustavili in z Lenarčičem sva obtičala v Rimu, kjer je bivanje postalo nevarno zaradi Gestapa in italijanske policije.

V Rimu se je tedaj znašla skupina Slovencev, ki so vsi imeli za cilj: priti čimprej do zaveznikov. Med drugimi je bil tam Ciril Žebot, Hrvoje Maister (sin generala Maistra) in pa časnikar Jojo Golec, s katerim sem se seznanil prek Lenarčiča, ki je Golca poznal še iz Maribora. Spominjam se, da sva bila z Golcem tisto jesen nekajkrat skupaj in sva se začela tikati...

V začetku leta 1944 sem v Rimu padel v roke gestapovcem, ker sem bil brez pravih dokumentov in sumljiv. Istočasno so zaprli Hrvoja Maistra...

## Zapori v Ul. Tasso

Nemci so imeli takrat svoje zapore blizu Lateranske bazilike v hiši, kjer je bilo pred vojno nemško poslaništvu v Rimu. To hišo so leta 1943 spremenili v zapore. Okna so zazidali, pri tleh pa so pustili majčkeno, za prst široko in ravno tako dolgo odprtino, da je prišlo noter nekaj zraka. Vem, da smo se morali jetniki uleči na tla, da smo skozi to odprtino videli, ali je zunaj še dnevna svetloba ali že tema. Prejšnja vrata v sobe s hodnika so nadomestili s kovinskimi vrati, ki so imela zgornji del, približno za dlan široko, odprt in zamrežen, da je prišlo nekaj zraka tudi s hodnika. Ves dan je seveda v sobi gorela luč.

V majhni sobi, kjer sem bil jaz, nas je bilo šest. Ponedelki smo sedeli na tleh, ponoči pa ležali gosto stisnjeni drug ob drugem. Slamaric ali odej ni bilo. Ležali smo na cementnih tleh, oblečeni tako, kakor smo pač bili ob času aretacije. Zjutraj in zvečer smo čisto od blizu slišali lateranske zvonove. Enkrat na dan smo dobili vsak po eno majhno zajemalko vode z nekaj makaroni. Že po enem tednu sem popolnoma oslabel. Enkrat zjutraj in enkrat zvečer so nas posamič spustili na stranišče. Če kdo ni mogel držati vode, ali je imel drisko, je pač napravil potrebo v jedilno porcijo, katero je pri prihodnjem obisku stranišča na hitro malo očistil s kosom



Avtor spominskega pričevanja dr. Anton Komotar kot rezervni častnik jugoslovanske vojske v času mobilizacije leta 1940, nekaj mesecev pred italijanskim, nemškim in madžarskim napadom na Slovenijo.

papirja. V isto porcijo je nato dobil dnevni obrok - malo zajemalko tople vode z nekaj makaroni.

Inž. Maister je bil takrat v sosednji celici, v kotu hodnika, pravokotno na mojo celico. Če so me moji sojetniki dvignili na rokah do male odprtine nad vrati in če so sojetniki dvignili v sosednji celici istočasno Maistra, sva lahko izmenjala kako besedo.

### Nočni udarci in jok

Zasliševalci in nekaki nadzorniki v tem zaporu so bili maloštevilni esesovci, s katerimi ni bilo šale in so delili udarce in brce na vse strani. Splošno stražo v poslopju pa so imeli navadni nemški vojaki, s katerimi sem jaz priložnostno mogel govoriti in so bili - v mejah možnosti - dostopni. Hudobnosti pri njih nisem opazil.

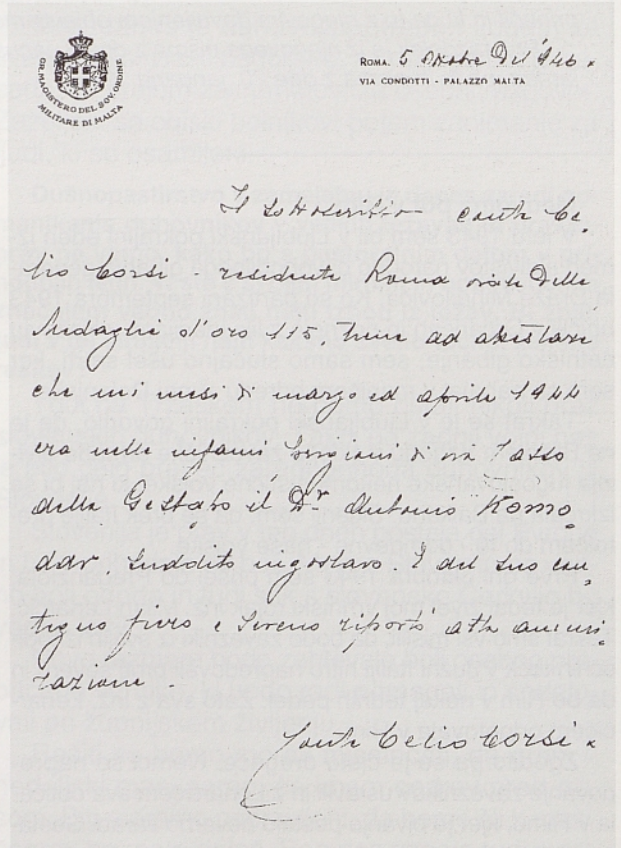
V nadstropju nad nami so bile sobe, kjer so zasliševali, in to skoraj vedno v poznih nočnih urah. Dostikrat smo se takole okrog ene ponoči zbudili zaradi hrupa in glasov nad nami. Slišali smo vekanje, sem in tja jok,

dostikrat so se slišali udarci. Nato je glas v nemškem zapovedujočem tonu rekel "aufhalten", in so spet sledili udarci. Mislim, da je zaslišani pod udarci padel skupaj in da je ukaz "aufhalten" pomenil: "Držite ga pokonci!" Nato so prisotni nemški vojaki najbrž zaslišane spet dvignili, da so lahko znova padali udarci. Sem in tja je iz kleti zamolklo počilo, kakor bi bil strel. Nikdar nisem zvedel, če so v kleti koga likvidirali.

Ob teh zlovesčih nočnih glasovih mi je mrzel pot stopil na čelo, italijanski sojetniki pa so se tresli kot šiba na vodi. Navadno potem do jutra ni nihče več zaspal, slišal sem samo nemirno obračanje v celici in kako pridrušeno italijansko besedo.

### Sotrpini

Moji sojetniki. Eden je bil mlad študent s Sicilije, edino on je bil komunist. Drugi je bil mlad trgovski pomočnik, po rodu iz Florence, tretji podeželski trgovec iz okolice Rima, srednjih let. Četrty je bil major italijanske vojske, udeležen pri gibanju generala Badoglia. Vsi ti štirje so bili ustreljeni v Fosse Ardeatine.



Pismo, ki ga je dr. Komotarju poslal 5. oktobra 1946 s sedeža Malteškega viteškega reda v Ul. Condotti v Rimu sojetnik iz Ul. Tasso grof Celio Corsi. V prevodu se glasi: "Podpisani grof Celio Corsi, s stalnim bivališčem na Drevoredu Medaglie d'oro 115 v Rimu, želi potrditi, da je bil meseca marca in aprila 1944 v zloglasnih gestapovskih zaporih v Ul. Tasso jugoslovanski državljani dr. Anton Komotar. S svojim pogumnim in mirnim zadržanjem si je pridobil veliko občudovanja."



Ob tisti priliki je ostal v celici z menoj en sam, in sicer grof Celio Corsi iz Rima. Prav zadnje dneve sem med starimi papirji našel njegovo pismo, v katerem mi je leta 1946, po vojni, potrdil, da sva bila skupaj v ječi... Pred tremi leti sem prosil znanca v Rimu, naj pogleda na ta naslov. Sporočil mi je, da je grof že mrtev, na mestu, kjer je bila njegova hiša, pa stoji na Via Medaglie d'oro - moderna stolpnica.

### Slutnja pred pokolom

Dobro se spominjam dneva streljanja v Fosse Ardeatine. V noči pred tem dnevom je bilo nad nami posebno hrupno, do zgodnjih jutranjih ur smo slišali vpitje, jokanje in udarce. Dopolodne ni bilo nič nenavadnega, opoldne vsakdanja pičila čorba, nakar smo se ulegli po tleh in skušali dremati. Moralo je biti takole ob eni ali pol dveh popoldne, ko smo zaslišali čuden hrup po hodnikih in stopnicah, hrup in rožljanje orožja, glasna nemška povelja in topot okovanih škornjev. Skočili smo pokonci, ko so se sunkoma odprla vrata, med katerimi je stal podoficir nemške vojske (ne esesovec) v polni bojni opremi s čelado na glavi (hodnik je bil poln nemških vojakov z nasajenimi bajoneti), brzostrelko preko rame in ročnimi bombami za pasom. V nekaj sekundah je odbral štiri izmed nas, ostala sva v celici grof in jaz. Koraki in hrup so se počasi oddaljevali in čez četrte ure je bila v hiši popolna tišina. Z grofom sva ugibala, kam so jih odgnali. Najbolj verjetno se nama je zdelo, da so jih prestavili v kak drug zapor, morda Regina Coeli. Pozneje pa sem iz opazk in govorjenja nemških vojakov na hodniku začel slutiti vso tragedijo. V splošnem mi v zaporu nismo nič vedeli, kaj se godi zunaj, da je bil atentat na nemški konvoj in podobno. Splošno sliko o vseh dogodkih sem dobil šele naslednji mesec, ko sem prišel ven. Zvedel sem, da so večino talcev vzeli iz našega zapora, nekaj pa iz Regina Coeli, odpeljali vse skupaj v gramozno jamo in odprli ogenj iz mitraljezov.

Tisti dan pred likvidacijo so se tisti štirje, ki so bili naslednji dan ustreljeni, s kosom barvastega ometa podpisali na steni celice, drug za drugim. Midva z grofom se nisva podpisala. Prav ti štirje so postali žrtve. Kaj je bilo to, morda slutnja njihove podzavesti, morda slučaj? Ne vem.

### “Glej, človek!”

Od časa do časa so nemški vojaki vzeli koga izmed nas iz celice, da smo pomili hodnike in stopnišča. Ko sem nekega dne jaz pomival, so prignali po hodniku človeka, tako zbitega, izmučenega in ranjenega, da je za njega veljal Pilatov izrek: “Ecce, homo!” Glava zgoraj je bila ena sam kepa strjene krvi, tako da so se oči komaj videle. Hodil je čisto počasi in vlekel noge za sabo, ker je moral biti v telesu od udarcev težko poškodovan. Ko je odšel, sem vprašal nemškega vojaka na hodniku, kdo je bil ta človek. Rekel mi je: “Ta je eden izmed atentatorjev, ki so ubili 40 naših.”

Vladimir Kos

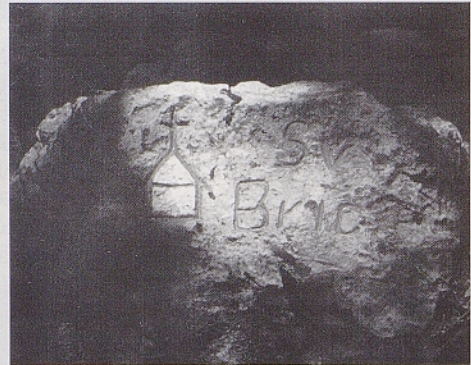
## Poletje vnebovzetja

*Sem bil že pel - ko dež je šel z ravnine -  
o Njej, obdani z zvezdami poletja,  
nebeški naši materi Mariji.*

*A kaj za to! Poletje doživetja  
je zmeraj novo, nov oranžni sij.  
In Njena krona zvezd nikdar ne mine,  
nikdar ne zdrkne žezlo z Njenih rok.*

*Tako je dobra kot je Njen Otrok,  
ki dal Ji je srce, ki mu Njegovo  
odreči noče materinskih prošenj.*

*Se čudiš? Bolj nekoč se čudil boš,  
ko prideš v marmornat Njen kraj domov:  
ko spomniš Jo na zemlji svojih dragih,  
odgovor Njen bo - stavim - več kot blag!*



## Oj, vrtnice škrlatne!

*Po zemlji hodil sem slovensko - naši  
in vrtnice so me pozdravljale,  
oj, vrtnice škrlatne kot Srce,  
ki se za nas daruje v sveti maši.*

*Po zemlji naši sem nabiral ode  
pod vrtnicami v lončkih v okencih,  
škrlatnimi kot je škrlatna kri,  
prelita za edini križ svobode.*

*Oj, vrtnice med hišami v tujini,  
škrlatne kot škrlatna je skrivnost  
odhoda in vrnitve tja čez most,  
usločen kot pod zlatimi spomini.*

## Sezona v Društvu slovenskih izobražencev končana

V juniju so se v Peterlinovi dvorani v Trstu zvrstili zadnji trije kulturni večeri v priredbi Društva slovenskih izobražencev. V ponedeljek, 3. junija, so predstavili slovenski prevod literarnega dela Karla Wojtyle "Pred zlatarno". Delo, ki je izšlo v knjižni obliki pri celjski Mohorjevi, so predstavili dr. Jože Faganel, dr. Niko Jež in prevajalec Klemen Pisk. Pri predstavitvi je sodeloval Radijski oder, ki je bil pobudnik za prevod v slovenščino, in je slušno dramo posnel za radio.

Naslednji ponedeljek, 10. junija, je Saša Martelanc predstavil knjigo Alojza Rebule "Previsna leta" – dnevnik za leta 1974, 1975 in 1976.

Zadnji večer, v ponedeljek, 17. junija, je Paolo Parovel predstavil pisatelja Livia Isaaka Sirovicha, avtorja dveh uspešnic, ki zadevata trpko tržaško zgodovino in sedanost.

Sezono je DSI zaključilo z izletom na Vinji vrh na Dolenjskem, kjer so v nedeljo, 23. junija, odkrili spominsko ploščo ob 20-letnici smrti prof. Jožeta Peterlina.

### IGNACIJ OTA 40 LET DIRIGENT

Prireditev Pesem ob studencu v Dolini so 28. junija s koncertom moškega pevskega zbora Valentin Vodnik posvetili dirigentu Ignaciju Oti, ki se že 40 let posveča zborovodstvu. Ob tej priložnosti je prejel kopico čestitk.



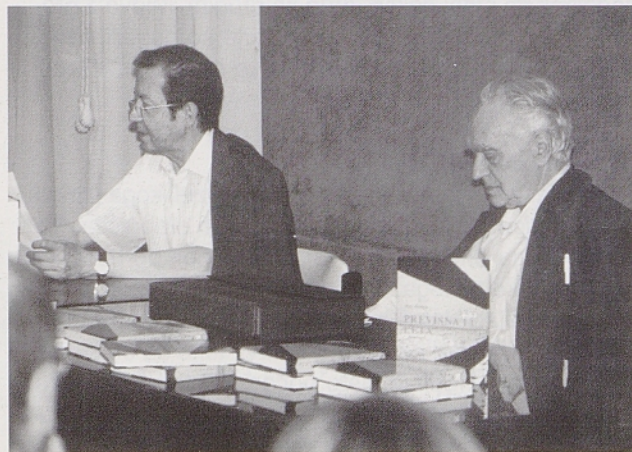
Dr. Livio Isaak Sirovich (v sredini) na večeru DSI v Peterlinovi dvorani.

### MELITA VALIČ TAJNICA SSŠ

Sindikat slovenske šole za Tržaško je 11. junija nadaljeval občni zbor, ki ga je začel 31. maja. Takrat so se udeleženci spomnili tudi 40-letnice sindikata in so podelili spominske kolajne nekdanjim tajnikom Evghenu Dobrili, Stanku Skrinjarju, Janku Ježu in Francu Škerlju. Izvoljen je bil 13-članski močno prenovljen odbor. Nova tajnica SSŠ je Melita Valič, druga tajnica pa Vesna Danieli.

### NOVI PLANINSKI STAN V BARILOČAH

Slovensko planinsko društvo v Bariločah je 26. maja odprlo novi Planinski stan, ki obsega večjo dvorano in dva prostora za slovenski pouk in druge dejavnosti. Stari stan je pred 40 leti oskrbelo Slovensko planinsko društvo iz Buenos Airesa. Na slovesnosti je govoril predsednik SPD Matjaž Jerman, maševal je Branko Jan, sledila akademija in družabnost.



Pisatelja Boris Pahor in Alojz Rebula, avtorja zloglasne zelene knjige, po dvajsetih letih na predstavitvi dnevnika "Previsna leta" v Peterlinovi dvorani (levo) in predstavitev knjige (desno).

## 18 novomašnikov

Na praznik sv. Petra in Pavla je bilo posvečenih 18 slovenskih novomašnikov (lani 22).

V Ljubljani je nadškof Šuštar posvetil osem novih škofijskih duhovnikov, tri jezuite in po enega salezijanca ter minorita.

V Mariboru je škof Kramberger posvetil le salezijanskega novomašnika.

V Kopru je škof Pirih posvetil tri novomašnike, iz Ajdovščine, Šturij in Ilirske Bistrice.

V Celovcu pa je škof Kapellari med tremi novomašniki posvetil tudi slovenskega 26-letnega salezijanca Hanzeja Rosenzopfa iz Rude. Del obredov je bil v slovenščini.

Za Trst in Gorico, kjer je kronično pomanjkanje duhovnih poklicev med Slovenci, pa lahko omenimo le dvojezično novo mašo, ki jo je imel 23. junija v Barkovljah Roberto Pasetti. Po rodu je sicer iz notranje Italije, vendar že dolgo živi v omenjenem tržaškem predmestju, kjer se je naučil tudi slovenščine.

### KOSOVEL V LJUDSKEM VRTU

V tržaški javnosti je imelo velik odmev odkritje spomenika pesniku Srečku Kosovelu 11. junija v občinskem Ljudskem vrtu v Trstu. Med številnimi kipi je ta prvi posvečen Slovincu. Pobudo je dal Slovenski dijaški dom Srečko Kosovel, ki je istega dne zvečer proslavil svojo 50-letnico. Dijaški dom, katerega ravnatelj je Edvin Švab, je podaril bronasti odlitek svojega kipa in na slovesnost v Ljudskem vrtu privabil kot govornike tržaškega župana in podžupana Riccarda Illyja ter Roberta Damianija, slovenskega šolskega ministra Slavka Gabra, tržaškega škofovega vikarja Franca Vončina, ki je blagoslovil kip, in številne goste z obeh strani meje. Na sporedu je bil tudi kulturni program.

### BOGDAN KRALJ RAVNATELJ GM

Upravni odbor Glasbene matice je pred kratkim potrdil za ravnatelja prof. Bogdana Kralja. Ob koncu šolskega leta 1995-96 je štela GM 679 gojencev (417 na Tržaškem, 141 na Goriškem, 95 v Benečiji in 26 v Karnalski dolini).

## Zlatomašniško slavlje



*Na Cirilmetodovo nedeljo so na Vejni somaševali lanski novomašnik Maks Suard ter zlatomašniki dr. Angel Kosmač, Stanko Zorko in misijonar Radko Rudež.*

Med proslavljanjem letošnjih zlatomašnikov je dobilo poseben poudarek tisto v Rojanu v Trstu 30. junija. Dušni pastir msgr. Stanko Zorko je namreč med tamkajšnjimi verniki že 44 let. Kar 30 let je vodil radijsko versko rubriko Vera in naš čas, od leta 1965 Radio Trst A prenaša iz Rojana njegove nedeljske in praznične maše v slovenščini, leta 1961 je vodil gradnjo Marijinega doma v Rojanu, dolgo je bil urednik Katoliškega glasa in še bi lahko naštevali.



*V soboto, 6. julija, je bil v škofovih zavodih v Šentvidu tretji tabor društva Slovenije v svetu, na katerem so predstavniki izseljencev in predsedniki nekaterih slovenskih strank skušali odgovoriti na vprašanje, zakaj se izseljenci na vračajo v Slovenijo.*

# 30 let Fantov izpod Grmade



Ob tridesetletnici so se na dvorišču pri Terčonovih v Slivnem združili sedanji in nekdanji pevci zbora Fantje izpod Grmade in skupaj zapeli nekaj pesmi.

Zbor Fantje izpod Grmade, ki ima sedež v Devinu in ga od začetka vodi Ivo Kralj, je praznoval svojo 30-letnico s koncertom 30. junija v Slivnem. V treh desetletjih je imel 700 nastopov, oživiljal pa je narodnostno zelo izpostavljeno območje. Ob jubileju je prejel vrsto čestitk in plaketo Zveze kulturnih organizacij Slovenije, na koncertu pa sta spregovorila tudi devinsko-nabrežinski župan in podžupanja profesorja Giorgio Depangher in Vera Tuta Ban.

## MOJA VAS

Ob prazniku farnega zavetnika so v Špetru 30. junija nagradili udeležence letošnjega narečnega natečaja Študijskega centra Nediža Moja vas. Tekmovalo je skoraj 150 otrok.

Pri cerkvi sv. Kvirina pa so obnovili starodavno beneško "veliko sosednjo" z zborovanjem županov in drugih upraviteljev Nadiških dolin.

## 26. FESTIVAL V ŠTEVERJANU

V nedeljo, 7. julija, se je v Števerjanu končal 26. festival domače glasbe, ki ga prireja drušvo F.B. Sedej. Nastopilo je 15 finalistov, zmagali pa so Primorski fantje iz Pirana. Nagrado občinstva je prejel Zamejski kvintet.

## ZASUTA USTA

Ivo Žajdela, ki je svoje raziskave o revoluciji na Slovenskem objavljaval v periodičnem tisku, kot tudi v zbirkah Komunistični zločini na Slovenskem (I. in II. del), je zdaj na 280 straneh objavil knjigo Zasuta usta. Začetek komunistične revolucije v Sloveniji leta 1941 in 1942.

## WILSONOVA ČRTA

Nekdanji krščanskodemokratski poslanec in publicist Corrado Belci iz Trsta je objavil novo knjigo o tržaškem vprašanju - Quel confine mancato. La linea Wilson (1919-1945). Gre za razmišljanje o razmejitvi po Wilsonovi črti, ki so jo Italijani po prvi svetovni vojni zavračali, po drugi pa zaman zahtevali.

## TIGR PRIMORSKE

V Kopru je bil 15. junija tretji občni zbor Društva za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske. Zdaj ima že 160 članov in želi ustanoviti podružnice v Trstu, Gorici in hrvaški Istri. Na občnem zboru je poročal dosedanji predsednik Karlo Kocjančič iz Kopra. Izvoljen je bil poveljni odbor, ki mu predseduje odv. Miran Škrinjar iz Postojne.

# Ameriški Prekmurci

V Bethlehemu v Pennsylvaniji v ZDA je bila 8. junija pomembna slovenskost. To mesto, v katerem že od leta 1895 živi močna skupnost Prekmurcev, se je pobratilo z Mursko Soboto. Na županstvu so odigrali ameriško in slovensko himno, sledili so govori, podpis listine o pobratenuju in banket. Pri tem je prišlo do preloma s tradicijo Prekmurcev iz nekdanjega madžarskega dela Avstro-Ogrske, ki so se doslej imeli za Wende ali Windish, saj so se pobudniki, med katerimi je posebno zaslužen Stephan Antalich, duša združenja Bethlehem-Murska Sobota Sister Cities Association, javno priznali k slovenski skupnosti. Ob tej priložnosti so se tamkajšnji ameriški Slovenci porazgovorili o tesnejšem sodelovanju v okviru Ameriško slovenskega kongresa, ki je del Svetovnega slovenskega kongresa in ki so ga na slovensnosti zastopali predsednik dr. Silvester Lango, dr. Hilarij Rolih in prof. Rado Lenček, vsi trije iz New Yorka.

## DR. I. MISLEJ V AJDOVŠČINI

Umetnostna zgodovinarica in bivša vidna predstavnica Svetovnega slovenskega kongresa ter Slovenske izseljenske matice dr. Irene Mislej je po upokojitvi Danila Jejčiča prevzela vodstvo Pilonove galerije v Ajdovščini. Dr. Mislejeva, ki se je kot potomka primorskih emigrantov v Argentini preselelila v Slovenijo leta 1978, je tako v matici kot zamejstvu predstavila že vrsto slovenskih ustvarjalcev iz Argentine.

## Kučanov klan

V Ljubljani so 14. junija predstavili novo knjigo časnikarja Danila Slivnika Kučanov klan. Jeseni 1991 je že izdal kritični prikaz slovenskega osamosvajanja in demokratizacije Sto osamosvojitvenih dni, nato je s komentarji v Delu spremljal prva leta nove slovenske države, dokler ni s sodelavci začel izdajati tednika Mag, katerega odgovorni urednik je. V Kučanovem klanu pogloblja analizo ukrepov predstavnikov starega režima in napak novih politikov, ki vodijo v položaj, ko se vse spreminja, da bi se nič ne spremenilo.

## SPOMENIK PREGANJANJA

Zveza slovenskih izseljencev, ki združuje preživele iz skupine 1.300 koroških Slovencev, ki so jih leta 1942 izgnali z domov nacisti, in njihove svojce, je ob svoji 50-letnici 7. julija postavila pred Kulturnim domom na Radišah Spomenik preganjanja, ki ima dvojezičen napis. Oblikoval ga je arh. Karl Vouk. Govornik je bil predsednik zveze Jože Partl.

Že 21. junija pa je bila v Domu glasbe v Celovcu slavnostna prireditev ob 50-letnici Zveze slovenskih izseljencev, Zveze koroških partizanov in Slovenskega vestnika. Govoril je predsednik Zveze slovenskih organizacij Marjan Sturm, peli pa so mešani zbor Danica, mešani zbor Rož in Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič. Ta bo jeseni praznoval 25-letnico. Doslej je imel skoraj 600 koncertov.

## ITALIJA-NEMČIJA-SLOVENIJA

V Vili Vigoni ob Comskem jezeru, kjer ima sedež italijansko-nemško kulturno središče, je bil od 25. do 28. junija mednarodni posvet zgodovinarjev na temo Stiki Italije in Nemčije s Slovenijo. Posvet je koordiniral tržaški zgodovinar prof. Jože Pirjevec, predavatelji pa so bili iz Italije, Slovenije, Avstrije in Nemčije.

## ZORZUTOVA OSNOVNA ŠOLA

Pesnik, publicist in kulturni delavec Ludvik Zorzut (1892-1977) ima v domačih Brdih lep spomenik. Na Plešivem so 16. junija po njem poimenovali slovensko osnovno šolo in odkrili njegov relief, delo Silvana Bevčarja. Na slovesnosti so imeli kulturni spored, relief je blagoslovil Kazimir Humar, govorili pa so krminski župan Paselli, didaktična ravnateljica Mirka Brajnik, domačin Stanko Prinčič in pa univ. prof. Lojzka Bratuž, ki je prikazala Zorzutov lik.

## UMRLA S. MIHELANGELA

V Domu Marije Kraljice na Korzu v Gorici je po dolgi bolezni 16. junija umrla Marijina sestra Mihelangela. Rodila se je 23. junija 1938 v Števerjanu kot Anica Maraž, v noviciat pa je stopila leta 1959. Posvetila se je zlasti bolnikom in invalidom ter svojo dejavnost razširila tudi na Slovenijo in Veneto.

## ŽIVAHNE MAVHINJE

Slovensko kulturno društvo Cerovlje-Mavhinje je ob 200-letnici cerkvenega zvonika v Mavhinjah pripravilo celodnevno praznovanje, ki je potrdilo živahnost in domiselnost prosvetnih delavcev. Zvrstili so se slovesna maša, ex tempore, pritrkovanje, predstavitev priložnostne brošure, govori in recital Zvon sem slišal pod nebom nočoj. Izvedla sta ga zbor Fantje izpod Grmade in Dekliški zbor Devin po zamisli Maje Lapornik. Jamarji društva Grmada pa so na svojem sedežu pripravili razstavo.



## UMRL KILJAN FERLUGA

V Miljah so 24. junija pokopali vodilnega kulturnega in političnega delavca med Slovenci v miljski občini, šolnika Kiljana Ferluga. Rodil se je 18. septembra 1919 v Plavjah. Za zasluge na področju osnovnega šolstva mu je predsednik Republike Italije lani podelil zlato odličje. Ves svoj prosti čas in svoje velike sposobnosti je posvetil predvsem uveljavljanju pravic in pa povezovanju naših ljudi v Miljah in miljskih hribih, ki so jih hudo prizadele posledice spora ob resoluciji Informbiroja in pa zapostavljanja. Bil je med ustanovitelji in 15 let predsednik Društva Slovencev miljske občine, kot tudi zbora Jadran. Kot predstavnik KPI je bil od 1956 do 1989 neprekinjeno občinski svetovalec Liste Fraušin v Miljah, dva mandata tudi odbornik. O svoji ožji domovini je tudi pisal in predaval.

## SKGZ: JAZBEC IN DEVETAK

Slovenska kulturno gospodarska zveza je imela 15. junija pokrajinska občna zbor tako za Tržaško kot za Goriško. V Zgoniku je izvolila 66-glavi tržaški pokrajinski svet, ki mu bo predsedoval Branko Jazbec (prej Suadam Kapić). V Števerjanu pa je bil izvoljen 59-glavi goriški pokrajinski svet SKGZ. Za predsednika je bil potrjen Karlo Devetak.

## TRŽAŠKA KRIZA

Pri Deželnem zavodu za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Juljski krajini v Trstu je kot deveti zvezek zbirke Quaderni izšel zbornik z nekaterimi predavanji z mednarodnega posveta zgodovinarjev, ki je bil 30. in 31. maja 1995 v Trstu. V njem so zastopani predavatelji Valdevit, Gibi-janskij, Pirjevec, Pupo in Galeazzi. Uredil ga je Giampaolo Valdevit in mu dal naslov La crisi di Trieste, maggio - giugno 1945. Una revisione storiografica.

## RESURRECTURIS NA POSNETKU

Pretrseljiva glasbena spominska slovesnost Resurrecturis (Tistim, ki bodo vstali), ki je bila lani v Cankarjevem domu v Ljubljani ob 50-letnici povojnih pobojev, je zdaj na voljo na kaseti in CD plošči. Za to je poskrbela Nova slovenska zaveza (Resljeva 14/V, 1000 Ljubljana, tel. 061-312-176), ki je junija tudi izdala že 21. številko revije Zaveza in pa informativne priloge Mi med seboj.

## PROSLAVE V BUENOS AIRESU

V Slovenski hiši v Buenos Airesu je bila 2. junija spominska proslava, posvečena žrtvam revolucije, z zadušnico in akademijo. Slavnostni govornik je bil predsednik Slovenske kulturne akcije arh. Marjan Eiletz.

V istih prostorih je bila 29. junija še prireditev ob Dnevu slovenske državnosti.

Že 12. maja pa je bilo v Luj-nu tradicionalno slovensko romanje, s katerim so začeli že leta 1933 in se ga udeležujeta tako predvojna kot povojna emigracija. Zjutraj je bila maša, popoldne pa procesija s podobama lujanske Device in brezjanske Matere božje. Zbralo se je 2.500 romarjev.

## Partizani, obveščevalci, jetniki

To je naslov nove, obsežne knjige Zdenka Zavadlava, ki nosi podnaslov Iz dosjeja Zavadlav 1944-1994. Na 361 straneh velike oblike (zaradi številnih preslikanih listin in dokumentov, ki so tako berljivi z izvirnika) jo je v Ljubljani izdala založba Horvat M & M. V šestih poglavjih se avtor vrača k nekaterim vprašanjem, ki jih že obravnaval v prejšnjih delih (delo pri Vossu in Ozni na Goriškem in Štajerskem ter vpletenost tudi pri krvavih poslih) in je bil pri njih očitvelec ali akter, ali pa ga moralno zaposlujejo, vse odkar se je leta 1948 razšel s tovarišijo in se znašel v zaporu.

Tudi v tej knjigi je Zavadlav iskren in kritičen do sebe in drugih kot le redkokdo izmed Slovencev, ki so bili vpleteni v medvojni krvavi ples, objavlja pa tako spomine kot razmišljanja o dogodkih (delno gre za ponatise iz revij in časopisov), ob tem pa številne dokumente, ki jih je zadnja leta odkril v arhivih v Ljubljani, ki jih tudi sproti navaja. Gre mu za resnico in za opis svoje poti in doživljanj partizana, obveščevalca in jetnika, a tudi človeškega razvoja "od Savla do Pavla".

Prvi razdelek je posvečen tragediji v Cerknem in na Lajšah (objavljena so nemška in partizanska poročila), drugi pa umoru Stanka Vuka, Danice Tomažič in Draga Zajca v Ul. Rossetti v Trstu. Zavadlav ni našel dokumentov o krivcih, pač pa obširno poročilo tehničnega oddelka tržaške kvesture, ki opisuje prizorišče in žrtve zločina, kar spreminja dosedanje opise tragičnega dogodka.

Tretji razdelek je posvečen pogajanju med partizani in Nemci poleti 1944 na Goriškem, četrti oznovcem in gestapovcem na Štajerskem, zadnji pa povojnim zaporom in pokolom.

### KOČEVSKI ROG

Ob množičnem grobišču Pod Krenom v Kočevskem Rogu je bila 23. junija obletna maša za poveljne žrtve komunizma. Somaševanje je vodil ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar, govorila pa sta predsednik Nove slovenske zaveze dr. Tine Velikonja in zgodovinar prof. Janez Arnež.

### V SPOMIN NA ŠAHISTA FILIPOVIČA

Kar 82 šahistov se je 23. junija udeležilo mednarodnega šahovskega turnirja na Opčinah 4. memorial Boža Filipoviča. Ob tej priložnosti je prišla v javnost tudi bogata dvojezična knjiga Božo Filipovič, ki sta jo založila Tržaško šahovsko društvo in Zveza slovenskih športnih društev v Italiji v spomin na tega tržaškega šahovskega mojstra in organizatorja (1930-1993). Prvi del knjige, ki obsega spomine prijateljev in sodelavcev, je uredil Filibert Benedetič, drugega, ki predstavlja 120 Filipovičevih partij, pa Pino Laskovič.

### RADIO TRST A NA INTERNETU

S 24. junijem je poskusno del prvih jutranjih poročil (ob 7.00) Radia Trst A slušno na voljo na računalniškem omrežju Internet, in to v okviru deželnih poročil RAI iz vse Italije ([www.rai.it](http://www.rai.it)).

### PEVCI V ŠENTVIDU

Na 27. taboru slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični je 23. junija skupno nastopilo 6.000 pevcev. Slavnostni govornik je bil bivši ravnatelj Slovenskega etnografskega muzeja dr. Boris Kuhar.



### LIVIO ISAAK SIROVICH

Tržaški pisatelj Livio Isaak Sirovich, ki je že dosegel velik odmev s knjigo o holokavstvu ob mučnem odkrivanju žrtev v svojem sorodstvu, je pri založbi Vivalda Editori v Turinu na 386 straneh izdal knjigo Cime Irredente o tržaški zgodovini in etnični identiteti, gledani skozi preteklost tržaškega alpinizma. Pomenljivo je, da je avtor pred časom ob odkrivanju svojih korenin povrnil svoj priimek Siro v izvorno obliko, imenu Livio pa je iz spoštovanja do judovskih žrtev preganjanja v svoji rodbini dodal še Isaak.

## Trieste & oltre

Uredništvo tržaške revije Trieste & oltre je napovedalo samoukinitve te zanimive kulturne pobude, ki je kazala dokajšnjo odprtost tudi do domače in širše slovenske prisotnosti.

Gre za obubožanje tržaške stvarnosti. Človek pa se tudi sprašuje, kako je mogoče, da je kulturno-politični krog (nekdanji demokrščanski "moretejci"), ki se je že uspešno preizkušal z revijami Trieste, Il Meridiano, La bora, spet Trieste, ni sposoben dlje vzdržati na publicističnem področju, saj ima nedvomno veliko širši krog možnih sodelavcev in bralcev, pa tudi več sredstev (svojčas je bil tudi politično na oblasti v Trstu) od podobnih publicističnih pobud slovenskega demokratičnega kroga na Tržaškem.

### ZBOR AVE ZMAGAL NA SEGHIZZIJU

Na 35. mednarodnem pevskem tekmovanju Cesare Augusto Seghizzi v Gorici je zbor Ave iz Ljubljane, ki ga vodi Andraž Hauptman, dosegel izredno priznanje. Dne 10. julija so mu podelili prvo mesto za programski projekt v kategoriji polifonije, drugo mesto (prvega niso podelili) v polifoniji in tretje mesto za manjše vokalne skupine.

Na tekmovanju je uspešno nastopila tudi tržaška slovenska skupina Musica noster amor.

### SPOMENIK ZA MSGR. BIRTIČA

V Ruoncu pri Podbonescu so 23. junija odkrili spominsko obeležje, posvečeno beneškemu duhovniku in pesniku msgr. Valentinu Birtigu - Zdravku (1909-1994). Pri maši mu je spregovoril v spomin prof. Marino Qualizza, pred spomenikom pa podboneški župan Nicola Marseglia in župnik Pierino Del Fabbro ter urednik Doma Giorgio Banchig, ki je tudi prebral nekaj slavljencevih pesmi.

### MARJAN PIPP PREDSEDNIK CAN

Ustanovitelj in dolgoletni predsednik Centra avstrijskih narodnosti na Dunaju Karel Smolle je odstopil. Na njegovo mesto je bil izvoljen njegov dolgoletni sodelavec, 34-letni pravnik iz Celovca Marjan Pipp.

# Odkritje in blagoslovitev spominske plošče Jožetu Peterlinu na Šentjanžu



Župnik Jože Nemanič blagoslavlja ploščo.



Pozdrav predsednika SKD Lojzeta Peterleta.



Zbor sv. Jernej z Opčin.



Med govorom Saše Martelanca.



Stara znanca in prijatelja iz študentskih let Vinko Beličič (levo) in Jože Dular.



Na pragu domačije Peterlinovih nas je pozdravil Jožetov brat dr. Slavko Peterlin.

## Alojz Rebula: Previsna leta

Pri Založbi Mladika v Trstu je izšla nova knjiga tržaškega pisatelja Alojza Rebule **Previsna leta**. Dnevnik 1974 - 1975 - 1976.

Ti dnevniki še niso bili objavljeni, bili pa so pripravljene za natis, zato se je pisatelj odločil zanje, ko mu je založba ponudila natis, še bolj pa zaradi vsebinskih razlogov. Spomladi 1975 sta izdala Boris Pahor in Alojz Rebula knjižico **Edvard Kocbek. Pričevalec našega časa**, v kateri je Kocbek potrdil povojni pobjo domobrancev, kar je vrglo slovensko oblast s tira: Pahorju so za leto dni prepovedali prihod v Slovenijo, Rebulo so oznovci zasliševali in obiskovali na domu. Ista leta je umrlo v italijanskem zamejstvu več pomembnih slovenskih kulturnih delavcev.

Rebulov dnevnik je poln vsakdanjega življenja v Trstu, Gorici in Sloveniji, istočasno pa obsežen razgled po svetu, saj njegovo pero spretno lovi vse važnejše dogajanje po svetu. Do vsega zavzema svoja stališča, ki so vedno načelna in premočrtna, nikoli napadalna ali sovražna, če so dogodki še tako hudi in krivični. Rebula presoja vse s krščansko etiko, s širokim razumevanjem ljudi in razmer, zato rajši odpušča in pozablja, kakor da bi obsojal. Seveda pa nikoli ne popušča pri krivicah in zatiranjih, nikoli pri veri, morali ali etiki.

Biti Slovenec je zanj samo po sebi umevno, brez debate ali pomisleka, enako kakor biti človek.

V italijanščino je začel prevajati Kocbekovo *Tovarišijo* za založbo Jaca Book, za kar ga je pridobil duhovnik don Ricci iz Forlija. Prepričan je bil, da bo zbudila knjiga v Italiji velik odmev, češ: "Prebral. Je fantastično. Sem dobesedno navdušen. Prepoznal sem popolno duhovno in kulturno identiteto med Kocbekom in nami (v mislih ima pač Jaca Book, *Comunione e Liberazione*, CSEO, a v tem se po vsej verjetnosti moti...)"

*Tovarišijo* je Rebula zelo hitro prevedel, izpustil pa je nekaj odlomkov razmišljanj in filozofiranj, ki ne spadajo v pripovedovanje. Ricci je to opazil in dal odlomke prevesti neznanemu prevajalcu, proti čemer je Rebula protestiral. Tudi njegovega uvoda Ricci ni sprejel.

Seznanil se je z mladim izseljenskim duhovnikom Frančkom Križnikom iz Münchna, o katerem je zapisal: "Še en prijatelj, še en dinamičen kristjan za naš čas". O Kocbeku si ni bil na jasnem in je spraševal Rebulo o njem: "Odgovoril mi bom: 1) da je po mojem v Kocbeku velik samo umetnik, mislec v njem eklektičen, politik pa brez operativnega talenta 2) da je njegovo do danes nesprejeto bistvo takoimenovane NOB dejansko hud minus na njegovi intelektualni osebnosti 3) da je iredno naprtiti njemu krivdo za komunistično diktaturo v Sloveniji..."

To spoznanje o Kocbeku še za njegovega življenja je edinstveno, saj so vsi v Sloveniji Kocbeka ali precenjevali ali mu odrekli vsak pomen. Rebula ga je dobro spoznal iz razgovorov in iz njegovih spisov.

Julija 1974 je bil z družino na počitnicah v Istri in se družil s pesnikom Jožetom Udovičem, pisateljem Cirilom Kosmačem in pisateljem Pavletom Zidarjem. Največji vtis je napravil na Rebulo Kosmač, ki ga imenuje "pisatelj in grof", "grof sedi na zofi, zmagoslavno zvrča silca borovničevega žganja in pripoveduje, z epsko slovesnostjo. Kosmača je treba ne brati, ampak poslušati. Poslušati! Z očetom gre bos k ravnatelju gimnazije v Tolmin, tam si nabrska koš knjig za izpit, z njimi se zarije za tri dni v senik. A pride aretacija in ko se vrne iz zapora mu oče reče: "Nisi ne kmet ne gospod"."

Umrli je prof. Ivan Theuerschuh, Rebuli zelo prikupen "sončen plavolasec, rojen pedagog". Predvojni poslanški mandat si je "verjetno pridobil s svojim vzgojiteljskim žarom, s svojo človeško odkritostjo in zrelostjo, združeno z možatostjo nastopa. Po vojni je odpredaval na tržaškem radiu na stotine in stotine pedagoških ur. S tisto otroško vero v možnosti vzgoje, ki jo imajo nekateri pedagogi, za katere ne obstaja izvorni greh."

Dr. Bratko Kreft je na Peterlinovo prošnjo govoril v Dragi, pa je vse razočaral, ker smo "morali posrebiti leninistično enolončnico. Tudi njegov nagli odhod po predavanju, kako je nekam panično segel po aktovki in izgubil, je vplival mučno, prav nič akademsko. Očitno je Draga, ki jo je Ljubljana, kot kaže, dokončno proskribirala, začela matičnemu kulturniku goreti pod nogami."

Kocbek je dopolnil 70 let, pisal mu je, a je razdvojen ob njem med občudovanjem človeka, intelektualca in umetnika ter med udarjenostjo do milenarista. V Delu je nalil v Kocbekov "vrč France Novšak nekaj režimske zdrizovine". Kmalu se mu je pridružil še Jože Javoršek s silovitim napadom na Kocbeka in njegove tržaške pisatelje-prijatelje.

Črtomiru Kolencu je izročil za Lipo rokopis **Snegov Edena** (223 strani), iz katerega pa je moral pozneje izpustiti Kralja Matjaža in štiri odlomke iz novel. Zaradi Kocbekove afere je knjiga za več let obležala v skladišču. Šla je skozi vse cenzure, toda Rebuli kot soavtorju zelene knjižice so se hoteli vodilni maščevati.

Umrli so: goriški pesnik Ludvik Zorzut, kulturni delavec France Koblar, pesnik Janko Glazer in še kulturna delavka Dora Vodnik. Rebula se je vseh spomnil s toplimi besedami in jih na kratko predstavil.

Pahor mu je vrgel v nabiralnik 20. januarja 1975 Kocbekov intervju, na katerega sta čakala pol leta. Ko ga je začel brati, je začutil, da je "v sobi zadišalo po eksplozivu", "plamenica, vržena v papirnatno konstrukcijo iz marksističnih resnic". Kocbek še nikoli ni govoril tako, prvič je uporabil besedo "teror" na račun komunističnih partnerjev. "Kakšen odstavek je strašen."

Pahorja so ustavili na repentabskem bloku in ga v procesiji treh avtov spremili do Sežane, ga štiri ure zasliševali, mu vpisali v potni list odločbo Občinske skupščine Sežane, da mu je za eno leto prepovedan vstop v SFRJ.



Gospa pa se je morala samoupravljaljski policiji "sleči do nagega".

Rebula je hotel zvedeti, kako mislijo o njem, zato je odšel sam v Sežano na mejo. Ustavili so ga in odpeljali na komando milice in po dveh urah čakanja, da sta prišla oznovca iz Ljubljane, sta ga tri ure zasliševala, potem pa spustila brez kazni. Hotela sta zasejati razdor med Pahorjem in njim. Pozneje so ga povabili še v Koper, a tudi domov sta prišla, vendar brez uspeha.

Z ženo je bil v Baragovi deželi v ZDA in Kanadi, vozil ga je duhovnik Zrnec. O tem je napisal poseben dnevnik.

Umrli so v Gorici Rado Bednarik, na Koroškem Medot Turnšek, v Trstu Jože Peterlin in Elza Antonac. Vseh se je spomnil s spoštljivimi besedami.

Poročila se je hčerka Alenka z Igorjem Tuto, hči Tanja je odšla v Ljubljano študirat in so jo zasliševali, če ima očeta.

V knjigi je toliko drobnih podatkov, da jih ni mogoče navesti, toda iz vseh diha pristno slovensko življenje posebno na Tržaškem. Sega pa tudi preko meje, saj sta bila z ženo na Dunaju in v Franciji, v Parizu in Lisieuxu. Ogledal si je Benečijo, ki jo je porušil potres; trdil se je, da bi izpustili zaprta Blažiča in Miklavčiča.

Knjigi je dodal **Pamfleteido**. Farso v enajstih slikah, o kateri piše: "Sledeči sestavek je v bistvu v farso prevedena polemika z nekaterimi slovenskimi kulturniki, ki so se ob drugi Kocbekovi aferi (Pokol domobranske vojske) postavili na stran režima. Na njihove nastope namreč takrat ni bilo mogoče odgovarjati." Farsa je bila napisana ob Kocbekovi aferi in koncertno izvedena v Peterlinovi dvorani v Trstu. Na koncu je še 15 strani fotografij iz tistih časov.

S knjigo je napravil Rebula nov korak v svojem leposlovnem ustvarjanju.

## ocene

### ... razstave .....

## Marc Chagall na razstavi v Palmanovi

V eni prejšnjih ocen smo že predstavili organizacijo z uradnim nazivom Fondazione Ambrosiana per l'Arte e la Cultura, ki si je kot razstavni prostor v naši deželi izbrala bivšo vojašnico v Palmanovi in v njej postavila na ogled dela Pabla Picassa. Chagalovi razstavi bo sledil še poklon Salvadorju Daliju sredi poletja.

Kot prejšnja je tudi ta razstava bila deloma prodajna, na njej pa si je bilo mogoče ogledati predvsem Chagalovo ilustratorstvo, se pravi samo eno izmed umetnikovih področij ustvarjanja, saj je bil Chagall ob tem predvsem slikar, a tudi grafik, scenograf in avtor lepakov.

Marc Chagall je samosvoj umetnik, čigar govorica je takoj razpoznavna. Kdo ni še videl njegovih pravljličnih vasic, kjer se sprehajajo zeleni violinisti, v ozadju Eifflov stolp, ali sredi oblakov plavajo zaljubljenici in se spogledujejo z oslički, prav tako lebdečimi nad sanjsko pokrajino!

Chagall je znal mojstrsko uravnovesiti zelo različne spodbude za ustvarjanje: tu so njegovi spomini na mladost, ki jo je preživel v rodnem Vitbsku, tu je njegova globoka vernost, ki se v slikah spreminja v sporočilo, prisotna je pravljlična otožnost, liri-

čnost, ob njej rahla ironičnost, sanje so tu, a tudi želja, da bi izpovedal svojo podzavest. Mogoče je bila njegova sreča v tem, da je bil v pravem trenutku v pravem kraju. Otroštvo je najbolj polno doživetij, če ga preživljaš na vasi, v tesnem stiku ne le z naravo, ampak tudi s prisotnostjo tamkajšnjih prebivalcev. Ko je bil nekoliko starejši, ga je zamikal Petrograd, najbolj evropsko med ruskimi mesti, nato pa - na začetku vsega vrenja številnih umetnostnih izmov - ga je privabil Pariz, kjer so bila srečanja in spoznanja najboljše priprava na zrelo slikarsko ustvarjanje. Vojna in revolucija v Rusiji sta ga za nekaj let priklicali domov, postal je celo kulturni referent in vodil je akademijo, dokler ni sprevidel, da pojmuje umetnost čisto drugače od svojih političnih delodajalcev.

Na osnovi dadaizma, De Chiricovega metafizičnega slikarstva in deloma kubizma, ob tem pa tudi spoznanj freudizma, je sooblikoval nadrealizem, eno najbogatejših in najbolj raznolikih struj sodobne umetnosti.

Chagall se ni nikoli otrešel težnje po pripovedovanju in njegovo mojstrstvo ni bilo nič manjše niti takrat, ko je moral prevesti v podobe že dana besedila. Najraje se je vračal k Bibliji in čudovite slike biblijskih prizorov dokazujejo, kako globoko je bilo njegovo versko doživljanje. Blizu mu je bila tudi Gogoljeva fantastika - in ob romanu Mrtve duše je njegova domišljija dobila polet.

Magda Jevnikar

## Vesna Benedetič na razstavi v Trstu

Trg Gutenberg: velik šotor s stojnicami in knjigami, kraj številnih srečanj z avtorji, novinarji in založniki, prilika za pogovore o branju in pisanju, zanimive delavnice za mlade in manj mlade. V prvih junijskih dneh se je zvrstil bogat program, ki je pritegnil veliko ljudi, med njimi tudi šolarje in dijake v spremstvu učiteljev in profesorjev. Človek bi skoraj podvomil, da gre zares, kadar se objavljajo statistike o branju ali nebranju v Italiji, saj so knjižni sejmi dobro obiskani in kar nekaj je takih, ki so se že močno uveljavili, na primer tisti v Turinu ali oni v Bologni. Letos že drugič zapovrstjo je Trg Gutenberg zaživel v Trstu in znal prisluhniti tudi slovenski prisotnosti. Ob srečanjih s slovenskimi avtorji, naj omenim vsaj enega - Borisa A. Novaka -, je bila opazna dejavnost Jasne Merku', ki je vodila likovne delavnice za otroke, in umetnice Vesne Benedetič, ki je razstavila pod velikim šotorom svoje ilustracije.

Prav Vesni Benedetič namenjamo današnji razpis. Vesna, letnik 1966, je študirala pri akademskem slikarju Savu Sovretu v Ljubljani; od leta 1989 se posveča ilustraciji za mladino in vodi delavnice risbe in barve za otroke. Njena dejavnost je obširna, saj vključuje tudi sodelovanje z glasbeno skupino Witz orchestra, z raznimi gledališkimi skupinami, ob tem pa še vo-

# Kulturni most med Avstralijo in Slovenijo

denje laboratorija za izražanje z gibom, plesom in barvo za otroke in odrasle.

Še največjo popularnost med nami pa si je Vesna pridobila z ilustracijami v mladinski reviji Galeb. Če malo pobrskamo po tej reviji, lahko ugotovimo, da je prav glede na likovno plat nedvomno najbogatejša slovenska mladinska revija. Zelo dobri in že uveljavljeni umetniki sodelujejo pri njej, mnogim pa je bil prav Galeb torišče iskanja in odskočna deska tudi za likovno ustvarjanje sploh. In ob tem se sama poraja misel, da odigrava Galeb podobno vlogo na likovnem področju, kakršno je na slovstvenem odigrala dijaška revija Literarne vaje. Eno je namreč nadarjenost posameznih umetnikov, drugo pa so možnosti, da se mladi, talentirani ustvarjalci predstavljajo javnosti in imajo s tem priliko, da zorijo in rastejo.

Po razstavi na Trgu Gutenberg, (kjer je bila Vesna Benedetič prisotna z vrsto slik, ki so po izvoru ali namenu ilustracije, a lahko nastopajo tudi kot samostojni likovni izdelki brez spremnega besedila) sem si zaželela pregledati zadnja dva letnika Galeba. V vsaki številki je vsaj ena celostranska ilustracija s podpisom Vesne Benedetič. Na koncu prelistavanja se mi je zaokrožila podoba njenega risanja. Najprej vsebina: tu nastopajo otroci, veseli, razigrani ali žalostni, kot pač zahteva pesmica ali zgodba, ob njih pa so nepogrešljive živalce ali predmeti, ki otroke spremljajo v njihovem vsakdanu, resničnem in domišljij-skem. Umetnica dobro ve, kaj otroke zanima, kaj pritegne njihovo pozornost, česa se veselijo, ob čem se nasmejejo. In že smo pri slogu: poteze so bistvene, podobe včasih celo stilizirane, a nikoli premalo stvarne, tako da je razumevanje sporočila jasno. Najbolj se nam priljubi njena muca, vedno drugače razpoložena, da nam predstavlja celo galerijo možnih izrazov, pa čeprav gre le za spremembo v legi repa, za široko razprte ali zaprte oči. Barve so nežne, raje skladno ubrane kot pa kontrastne. Pravljíčnost preveva celotno risbo, a je tako prepričljiva, da nazadnje ne veš, kje živiš: v svetu hladnih stikov z ljudmi, sredi onesnaženosti in hrupa, ali v lepoti domišljij-skih podob. Ne, ne veš, gotovo pa je, kje bi bil rad.

Magda Jevnikar

V Peterlinovi dvorani v Trstu je bila na ogled razstava z naslovom Kulturni most med Avstralijo in Slovenijo. Gre za predstavitev 16 likovnih umetnikov, ki so po narodnosti Slovenci, a živijo v Avstraliji; nekateri so se tja izselili z družino, ko so bili še otroci, drugi so se za to pot odločili kot odrasli, tretji pa so se rodili slovenskim staršem - izseljencem, torej že v Avstraliji.

Likovno razstavo spremlja slovensko-angleški katalog, v katerem so predstavljeni vsi prisotni umetniki s sliko in bistvenimi podatki o življenju, delu in priznanjih. Na prvih straneh brošure nas koordinater razstave Ivo Leber seznanja z okoliščinami, ki so omogočile tale podvig. Naj navedemo njegove besede:

“Izseljenski svet za Slovence po svetu v Avstraliji s ponosom predstavlja kulturna dela slovenskih Avstralcev svoji izvorni deželi Sloveniji...

Ta naša predstavitev likovne umetnosti in literarnega udejstvovanja prikazuje prispevek slovenskega ustvarjanja izročilu, ki so nam ga prepustili naši predniki in ga mi slovenski Avstralci ohranjamo na tej peti celini.

Predstavljamo vam odtene likovne umetnosti, dela naših slovenskih Avstralcev, in literarni zaklad slovenskega jezika od začetka preseljevanja do danes.

Predstavitev sama vam daje prilžnost oceniti našo upodabljaljočo umetnost in literarno bibliografijo slovenskega jezika v Avstraliji...

Ta veliki podvig pa smo lahko izvedli samo s sodelovanjem Slovenske izseljenske matice iz Ljubljane in članov izseljenskega sveta iz Avstralije, slovenskega veleposlaništva, urada Republike Slovenije za Slovence po svetu, ministrstva za kulturo Republike Slovenije, posameznih slovenskih organizacijah ter velikodušnih dobrotnikov in številnih Slovencev posameznikov.”

V tem zapisu smo se že na začetku omejili na likovni del, velja pa poudariti, da je tudi predstavitev časopisov, revij in knjig ne le zanimiva, am-

pak celo presenetljiva zaradi bogatstva in raznolikosti ter ne nazadnje razširjenosti med avstralskimi Slovenci. Pa čeprav je znano, da se Slovenci na tujem radi srečujejo in skupaj organizirajo kulturno življenje, naj bo v Milanu ali Londonu, Argentini ali Združenih državah, da le navedem nekaj krajev z močno slovenskim prisotnostjo, je treba iskreno priznati, da je avstralska skupnost res izredno devlavna.

Ta dvojna razstava (likovna in literarna) je najprej obiskala Ljubljano, nato Trebnje, Maribor, zdaj Trst, sledilo bo gostovanje v Tinjah in končno spet v Sloveniji, in sicer v Postojni.

O delih samih (81 slik, vmes tudi nekaj fotografij, 5 bronastih kipov) je mogoče reči, da so odraz sodobnega ustvarjanja, ki je razvejano in silno raznoliko, tako da je mogoče srečati dela v slogu impresionizma, naivno umetnost, realistični pristop in še odmeve stripov, dalje abstrakcijo in informal. Številnim slogom lahko dodamo ustrezno govorico ali tehniko oziroma materiale: pred nami so olja, lesorezi, akvareli, akrili in pasteli.

Avtorji so večinoma mladi (pri nekaterih sicer ni letnice rojstva), vsi so umetnostno izobraženi in nekaj jih je poklicnih likovnikov. Na šestnajst umetnikov je dvanajst žensk, edini kipar pa je moški.

Ker gre za skupinsko razstavo brez enotnega umetniškega kreda, saj je edino, kar te umetnike povezuje, slovenska narodnost v Avstraliji, ni mogoče potegniti kakršnihkoli zaključkov, no, eno pa je gotovo: kdor si bo obojno razstavo ogledal, bo obogaten s spoznanjem, da se človek osmišlja z ustvarjalnim delom.

To delo je včasih nadaljevanje likovne tradicije slovenske umetnosti, včasih pa gre za živahno spogledovanje s trenutnimi modnimi strujami, vsekakor je treba reči, da so pričujoči umetniki stalno prisotni na samostojnih ali kakih skupinskih razstavah, kar je za likovnika pokazatelj, da čuti svojo ustvarjalnost in želi ohranjati stik z občinstvom in kritiko.

Magda Jevnikar



## SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

### Izjava

Tednik MAG je v eni zadnjih številčk zapisal, da voditelji slovenskih krščanskih socialistov ne hodimo v cerkev.

Izjavljamo, da se bomo do volitev poboljšali.

*Voditelji krščanskih socialistov*

## Predlog za novo slovensko vlado

Pred kratkim je predstavnica ZLSD Sonja Lokar izjavila, da smo Slovenci v tako nevarnem položaju, da "bi morali dobiti človeško in humano vlado, takšno pa bi lahko dala samo Združena lista". Dramatična izjava je pretresla slovensko javnost, njeno stranko, namreč Združeno listo socialnih demokratov, pa je zajelo intenzivno miselno preverjanje. Vodstvo ZLSD si je vzelo en dan za pretres položaja v neki gostilni pod Šmarno goro. Na koncu, po celodnevni diskusiji, se je izoblikoval predlog za sestavo nove slovenske vlade narodne rešitve.

Vodstvo Združene liste socialnih demokratov je v zavesti, da gre morda za nove Čebine, zborovalo za zaprtimi vrati, a vseeno je dopisniku Čuka, našemu vrlému Tinetu Frfotu, uspelo izvedeti nekaj podrobnosti.

Vlada naj bi bila v grobem sestavljena takole:

Ministrski predsednik dr. Ciril Ribičič (ob pomoči očeta);

Minister za restavracijo Udbe: Miran Potrč;

Minister za cerkveno gozdarstvo: Zmago Jelinčič;

Minister za finance, industrijo, delo in obožitev: Nicholas Oman;

Minister za zasipavanje brezen v Rogu: Danica Simčič;

Minister za človeškost, humanost in nežnost: Sonja Lokar;

Minister za brisanje spomina na papežev obisk: Tit Vidmar;

Minister za splavarjenje: dr. Mateja Kožuh;

Minister za avtobusni promet (krščanski socialist);

Minister za pošto (krščanski socialist).

Kolikor bi na bližnjih volitvah v Rusiji prišlo do zmage komunista Žuganova, je predviden obisk nove slovenske vlade v Moskvi. Ne izključujejo, da bi utegnili povabiti v delegacijo tudi dr. Vekoslava Grmiča za navezavo ekumenskih stikov z rusko pravoslavno Cerkvijo.

## XXXI. ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA 96

PARK FINŽGARJEVEGA DOMA,  
OPČINE, NARODNA ULICA 89

### Petek, 30. avgusta 1996

Ob 17.00: predstavitev letošnje Drage

Ob 17.30: *prof. Pavle Merku:*  
SLOVENŠČINA, MATICA NAŠE  
NARODNE IDENTITETE

### Sobota, 31. avgusta 1996

Ob 16.00: otvoritev, nato:  
*dr. Pavel Fonda:*  
MULTIKULTURNOST -  
DILEME NEKE MANJŠINE

Ob 18.00: *dr. Mišo Jezernik:*  
MULTIKULTURNOST  
ALI INTERKULTURNOST

### Nedelja, 1. septembra 1996

Ob 10.30: *Jakov Jukič:*  
KRŠČANSTVO IN CERKEV  
V POSTMODERNI KULTURI

Ob 16.00: *dr. Peter Jambreč:*  
SLOVENSKI NACIONALNI PROGRAM

*V nedeljo, 1. septembra, ob 9. uri bo za vse udeležence skupna maša na prireditvenem prostoru.*

# ... za smeh in dobro voljo.

V našem podjetju smo kot člani družine.

Nerodno je le to, ker v družini plača ni v navadi.

—o—

Pred trgovino sta se srečala Tone in Jože.

“Hladno postaja, v trgovino grem, kupil bom plašč,” je povedal Jože.

“Če te ne dobijo, kupi še meni enega,” je poprosil Tone.

—o—

Znanca, ki je brez službe, sem vprašal, kako je preživel praznike.

Odvrnil mi je:

“Sit nisem bil, žejen sem bil pa zelo.”

—o—

Pri ženskah imam blazno srečo. Nobena me ne mara.

—o—

Pri nas doma je kot v parlamentu: vsi veliko govore, predlagajo, kritizirajo, naredi pa nihče ničesar.

—o—

Malaria je res ne more biti težka bolezen, saj jo prenašajo komarji.

—o—

— Boris, ko boš očetu pokazal svoje spričevalo, bo od žalosti posivel!

— To bo tega vesel, gospod učitelj. Veste, zdaj je čisto plešast.

—o—

V vaški gostilni so gostu servirali na vrtu, pa se mu je majhen piščanec kar naprej motal okrog nog. Gost mu je zagrozil:

— Izgini, če ne te bom naročil!

—o—

— Nikakor, ne smete piti pivo na prazen želodec!

— To se mi sploh ne more zgoditi, ker vedno najprej zvrnem en vinjak.

—o—

— Kaj misliš, kako dolgo bi zdržal brez vode?

— Vse življenje, če bi imel dovolj piva!

—o—

Na dvorišču srednjeveškega gradu. Vodič turistom:

— Tu je štiristo let star vodnjak.

— Čudno, pripomni turist, voda se mi zdi čisto sveža.

—o—

Sine, glej, da prideš domov iz vojske s kakšno zvezdo!

— Očka, zakaj bi drugo pripeljal, saj me bo Micka zagotovo čakala.

## NAGRADNO VPRAŠANJE



Kje na Primorskem se nahaja ta cerkva in komu je posvečena?

Če veste za odgovor, nam pišite! Prvi trije, ki boste pravilno odgovorili na vprašanje, boste prejeli po pošti knjižno nagrado založbe Mladika. Pri pravilnem odgovoru lahko že izrazite željo in nam vnaprej sporočite, katero knjigo, naj vam pošljemo.

## listnica uprave

### DAROV V TISKOVNI SKLAD:

Otilija Parovel, Križpot 15.000 lir; Bruno Sferza, Casale Monferrato (AL) 15.000 lir; R.S., Trst 150.000 lir; Srečko Baraga, Springvale, Avstralija 20.000 lir; Nada Roberts, West Palm Beach, ZDA 113.900 lir; Helena Leber, Beaumarss, Avstralija, 19.400 lir; Uroš Šušterič, Ljubljana, SLO 15.000 lir; Marko Tavčar, Devin 10.000 lir.

### DAROV V SPOMIN:

Milena Svetlič iz Milwaukeeja daruje 102.800 lir ob peti obletnici smrti nepozabnega moža, očeta in dedka Dušana Svetliča.

Marica in Marijan Dolenc iz Trsta darujeta 50.000 lir v spomin na g. Miklavca.

*Vsem prisrčna hvala!*

### DAROV ZA CERKVICO NA VINJEM VRHU V SPOMIN NA JOŽETA PETERLINA

Marta Požar 50.000 lir  
Lučka in Anka 100.000 lir (v spomin na mamo Lojzko Lombar)  
Družina Petaros 100.000 lir  
Zbor sv. Jerneja z Opčin ob prazniku na Vinjem vrhu 200.000 lir (drugi prispevek)

SKUPAJ doslej: 6.808.000 lir



# Novo

KNJIGA,  
KI JE NAŠA,  
KER OPISUJE  
ČASE,  
KI SMO JIH  
TUDI MI  
ŽIVELI.



MLADIKA